

Маргарет Кенеди

ПАРИТЕ БЕЗ ЛИХВИ И ИНФЛАЦИЯ

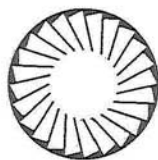
ИЗДАТЕЛСТВО

ХЕЛИОПОЛ

Маргарет Кенеди

ПАРИТЕ БЕЗ ЛИХВИ И ИНФЛАЦИЯ

Как да се създаде обменно средство,
служещо всекому

ХЕЛИОПОЛ
София 2011

Безспорно, най-големият порок от всички, за днешното човечество, това е гордостта. Но съвсем до него в скалата на греховете седи алчността или сребролюбието. Съчетана в хода на времето с жаждата за власт и прекомерен контрол, т.е. управление над всичко, мания да бъдеш богоизбран.

Старозаветното упорито ръководство, от страна на „старозаветните водачи“ се оказа не даващо никакъв резултат в справянето с тези грехове. Нещо повече, под това водачество те разцъфтяха. Новозаветно водачество даже не бе допуснато през последните две хиляди години. Защо? Новият завет без похлупен от Стария завет в днешната Библия.

Ето един откъс, който ще осветли нещата за един лостовец, чрез който се осъществява днес жаждата за контрол и власт на едно малцинство, помислило се за богоизбрано, а за това, кой е авторът, нека любопителният читател сам прецени.

Лихвеният процент, който винаги досега е оставал в сянка, както и темата за парите, които човечеството днес вместо да използва като свои слуги, всъщност те са станали негови господари, точно тези теми не могат да бъдат разбрани без краткия откъс, изложен по-долу.

„Предполагаше се, че народът, възприел Моята Религия, Религията на Единния Бог, ще понесе тази светлина на Знанията нататък и ще предаде този свещен огън на народите по всички страни и континенти. Но още при първия опит да се предадат знания едновременно с възвисяването на този народ, се стигна до неуспех, защото гордостта надделя над благите намерения и вместо водач на народите се получи просветен народ със знания от Мен, но обърнат само към себе си. Моите знания и Моята благодат народът юдейски е използвал и продължава да използва за блага в материалния свят, като е приел в качеството си на символ на вярата и успеха образа на Златния телец и е престанал да отговаря на моите изисквания към Богоизбрания.“ *(Откровения към хората на новия век, Тълкувания, Книга втора, 1.03.2005, Еврейският въпрос)*

Светът скоро ще се промени. **ЗАЩОТО ТАКА ПОВЕЧЕ НЕ МОЖЕ ДА ПРОДЪЛЖАВА!** Въпросът е, по време на Прехода, по време на тези промени, ние къде сме, с кого сме, и дали имаме отношение към самата промяна, дали я желаем, или просто искаме, някой да я извърши наготово.

© Маргарет Кенеди

© Хелиопол, 2011

© Владимир Богданов, преводач

ISBN 978-954-578-276-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	5
Глава 1. Четири основни заблуди за предназначението на парите	7
Заблуда № 1: Съществува само един вид ръст	8
Заблуда № 2: Ние плащаме лихви само тогава, когато заемаме пари	11
Заблуда № 3: Съвременната парична система служи еднакво на всички	13
Заблуда № 4: Инфлацията е неотменна част от всяка свободна пазарна икономика	15
Глава 2. Как да се създаде икономика без лихви и инфлация	19
Таксата за обръщение заменя лихвата	20
Първи експерименти с безлихвени пари	21
Опити за решение днес	24
Нуждата от поземлена реформа	26
Нуждата от данъчна реформа	29
Глава 3. Кой печели от въвеждането на пари без лихви и инфлация	31
Страната или регионът, започнали провеждането на парична реформа	32
Правителства, политици, банкери и икономисти	34
Богатите	41
Бедните	45
Църквата и новите духовни групи	50
Търговия и промишленост	52
Селското стопанство	54
Планетарната екология и хората на изкуството	55
Жените и децата	59

Глава 4. Уроците на историята.....	62
Брактеатните пари в средновековна Европа	63
Ваймарската Република	64
 Глава 5. Как всеки от нас може да участва в промяната на паричната система.....	 67
Подкрепа на опитите за създаване на модели	68
Въвеждане на местно или регионално обменно средство.....	69
Поощряване на капиталовложенията от етически характер	70
 Глава 6. Еволюция вместо революция.....	 72
За автора.....	75
Литература.....	78

Въведение

Парите са тази мярка, с която се изразяват по-голяма част от икономическите концепции. Икономистите се ползват от тях точно така, както търговците от килограмите, а архитектите — от метрите. Обаче рядко се подлага на анализ принципа на тяхното функциониране или се предприемат опити за изясняване, защо за разлика от метъра или килограма, те не представляват постоянна мерна единица, а почти ежедневно променят своята стойност.

В тази книга се разглежда принципа на функциониране на парите. В нея са показани причините за постоянното колебание на един от най-важните еквиваленти в живота ни и се обяснява защо парите не само „движат света“ (*money makes the world go round*), но също така отново и отново предизвикват разрушителни кризи. Тя показва как колосалните дългове на страните от третия свят, безработицата и замърсяването на околната среда, производството на оръжия и строителството на атомни електроцентрали са свързани с механизма, осигуряващ обръщението на парите: лихвата и сложната лихва. Лихва върху всичко, по думите на американския специалист по история на икономиката Джон Л. Кинг, представлява „незримата машина за разруха“ в така наречената свободна пазарна икономика.

Да се замени този механизъм, осигуряващ паричния кръговрат, с един по-разумен, не е толкова сложно, както изглежда на пръв поглед. Въпреки, че предлаганото в дадената книга решение е известно на някои специалисти още от началото на XX век проверката на това решение днес е повече от необходима, по причина, че проблемите в областта на паричната система се натрупват през последните години по целия свят с огромна бързина. Към днешна дата всеки е запознат, че страните на третия свят никога не ще успеят да се разплатят с дълговете, че положението на най-бедни-

те слоеве от населението във високоразвитите страни постоянно се влошава, а борбата с последиците само влошава положението. Водещи специалисти в областта на банковото дело изискват провеждането на фундаментални изменения, за което и разказва тази книга.

В задачите на тази книга влиза не изнамиране на нечий грешки, а правилната постановка на проблема и едновременно с това показване на възможностите за промяна, които са известни само на малък брой експерти, да не говорим вече за широката общественост. При това тази тема е особено важна, за да бъде дадена за разглеждане единствено на „експертите“ и да бъдем уверени в това, че тогава ще бъде широко обсъдена и разбрана от мнозина. Затова особеността на тази книга се заключава в това, че се стреми да представи проблема максимално просто: така, че всеки, имащ работа с пари, да разбере какво е поставено на карта. Още две нейни особености се заключават в това, че за разлика от други книги, написани преди, и посветени на същата тематика, в нея е показано, как предлагания преход към новата парична система ще донесе в този особен момент изгода на всички и какви действия може да предприеме всеки сам, за да предизвика идването на нужните промени.

Глава 1.

Четири основни заблуди за предназначението на парите

Ден след ден почти всеки човек на нашата планета използва пари. Мнозинството от тях ги зарабатва със своя труд и ги използва за стоки, от които има нужда. Но само малцина са наясно, как точно функционират парите и какво е тяхното пряко или косвено влияние над живота ни. Отначало ще разгледаме положителната страна на този феномен: парите улесняват неимоверно много обмена на стоки и услуги в обществото, основан върху разделението на труда, което и ги прави едно от най-гениалните изобретения на човечеството. Ако, например, вие живеете в село, където царят натурална размяна на продукти, и създадете произведение на изкуството, то не бихте могли да го обмените и скоро бихте преустановили заниманията с изкуство. И така, парите правят възможна специализацията и по такъв начин служат за основа на цивилизацията ни.

Проблемът днес се състои в това, че парите служат не само за обмен на стоки и услуги. Те могат и да го пречат, ако се натрупват у тези, които притежават от тях повече, отколкото им е нужно и не постъпват в обръщение. По този начин се създава своеобразен частен „митнически пункт“, при който тези, у които парите са по-малко, отколкото им е необходимо, плащат дан на тези, у които те са повече от необходимото им. Нима това е честно? В никакъв случай. Фактически нашата съвременна парична система, както ще покажа по-долу, може да се нарече беззаконна за всички демократични нации.

За да се поясни това, необходимо е да се разгледат четири заблуждения относно функцията на парите. Разбира се, в действителност те са значително повече. Нашите представи за парите

представяват достатъчно точно отражение на света в нас самите и тези образи са толкова многообразни, както и хората на нашата планета. И освен това, разглежданите по-долу четири заблуждения представляват основни препятствия по пътя към осмисляне на конструктивните моменти в съвременната парична система. Ведно с това, те са и много важни за разбирането на възможностите, които се откриват пред новата парична система.

Заблуда № 1: Съществува само един вид ръст

Ние сме склонни да мислим, че съществува само една разновидност на ръста, а именно тази, която познаваме от собствен опит. При все това, наред с нея съществуват и други, които са ни известни в по-малка степен.

ОСНОВНИ РАЗНОВИДНОСТИ В ДИНАМИКАТА НА РЪСТА

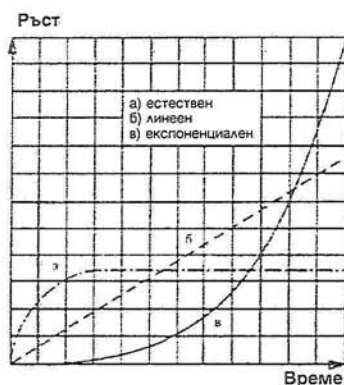

Рис. 1

Рис. 1. Кривата „а“ показва в опростен вид *динамика на ръста* в природата, на която са подвластни и нашият организъм, и растенията, и животните. В началния стадий на живота ние растем бързо, след това по-бавно, а с достигане на 21-та година, по правило, преставаме да растем. От този момент за най-продължителен период в живота ни, в нас протичат вече не „количествени“, а „качествени“ изменения, затова искам да обознача тази крива като

крива на „качествения“ ръст. Но освен нея, както се вижда от рис. 1, съществуват и две други, съвършено различни криви на ръста.

Кривата „б“ илюстрира *механическия* или „*линеен*“ ръст, т.е. колкото повече станове – толкова повече стоки, колкото повече въглища – толкова повече електроенергия и т.н. За нашия анализ тя ще има по-малко значение.

По-важно е, обаче, разбирането на крива „в“ за така наречения *експоненциален ръст*, която може да се нарече пълна противоположност на крива „а“. За кривата „в“ отначало е характерен незначителен ръст, който започва постепенно да се увеличава и, накрая, преминава в почти вертикален количествен ръст. Във физическия свят такъв ръст наблюдаваме обикновено там, където има болест или смърт. Например, ракът се развива по сценария на експоненциалния ръст. Отначало растежът протича бавно. От една клетка се развиват две, от тях 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512 и т.н., тоест темповете на растеж постоянно се ускоряват и когато накрая болестта се прояви, тя вече е в такъв стадий на ръст, когато често вече е невъзможно да бъде спряно развитието и. Този показателен ръст обикновено завършва със смъртта на „госта“ и организма, от когото зависи. Поради това, неразбирането на тази разновидност на ръста води до заблуждение относно функцията на парите, и като следствие – тежки последици. За сметка на взиманията на лихви и сложни лихви паричните състояния се удвояват през регулярни интервали време, т.е. имат експоненциална динамика на ръста, което и обяснява, защо в миналото през определени интервали време са възниквали сложни ситуации със системата на паричното обръщение, защо те възникват и днес. *Фактически лихвата върху кредита – това е ракът на нашата социална структура.*

На рис. 2 е показан периодът от време, нужен за удвояване размера на вложената сума пари: при лихва 3% годишно за това ще са нужни 24 години, при 6% – 12 години, при 12% – 6 години.

Дже при 1% лихвите и сложните лихви обуславят експоненциална динамика на ръста с удвояване след около 70 години.

Ръстът на нашето собствено тяло ни е позволил да се запознаем само с естествената динамика на ръста, който в природата

се прекратява с достигане на оптималните параметри (крива „а“).

Затова на хората е трудно да разберат цялата сила на въздействието на експоненциалния ръст в паричната сфера.

КРИВИ НА ЕКСПОНЕНЦИАЛНИЯ РЪСТ

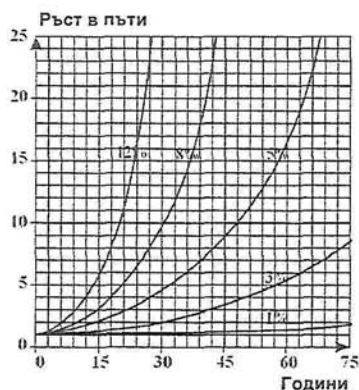

Рис. 2

Тези сложни за разбирането моменти може да се илюстрират с история, станала с един персийски цар. Той бил така възхитен от новата игра – шахмат, че обещал да изпълни каквото иска желание на нейния откривател. Умния математик решил да му даде урок. Той помолил на първото квадратче от дъската да се положи едно пшенично зрънце, като на всяко следващо се поставят два пъти повече, отколкото на предходното. Отначало царят се зарадвал на скромността на молбата, но скоро разбрал, че зърното на цялото му царство няма да стигне, за да се изпълни това „скромно“ желание. Който има компютър може да сметне нужното количество: то съставлява 440 световни реколти на зърно за 1982 г.

Още една аналогия също толкова нагледно показва невъзможността на продължителен експоненциален ръст: ако някой е вложил капитал в размер 1 пени в годината на Рождество Христово при 4% годишна лихва, то през 1750 г. за получените пари той ще може да купи златно кълбо с маса като на Земята. През 1990 г. той би имал вече еквивалентът на 8190 такива кълба. При 5% годишно той би могъл да купи такова кълбо още през 1403 г., а през 1990 г.

покупателната способност на парите би била за 2200 млрд. кълба от злато, всяко с теглото на Земята.^[2]

Примерът показва разликата, обусловена от действието на 1% годишна лихва в течение на продължителен период от време. Освен това, той доказва, че в дългосрочна перспектива изплащането на лихвите както математически, така и практически, е невъзможно. Икономическата необходимост и математическата невъзможност се намират тук в неразрешимо противоречие. Това, като прост механизъм, води до акумулиране на капитал в ръцете на все по-малко количество хора (което в миналото е водило до възникването на множество междусобици, войни и революции), е показано в раздел *Заблуда №3*. Днес лихвеният механизъм представлява основна причина за необходимостта от патологичен ръст на икономиката с всички известни разрушителни последици върху околната среда.

Решаването на проблемите, възникнали вследствие експоненциалния ръст на парите за сметка на лихвите, е създаването на такава парична система, която би съответствала на кривата на динамиката на качествения ръст. Това ще изиска замяна на лихвата с друг механизъм за осигуряване на паричното обръщение. Във втора глава са описани свързаните с това изменения.

Заблуда № 2: Ние плащаме лихви само тогава, когато заемаме пари

Още една причина за това, че цялостно разбиране за въздействието на лихвения механизъм върху паричната ни система може да бъде изградено трудно, е неговата частична прикритост. Повечето хора смятат, че плащат лихва само когато са взели пари на кредит и ако изплащането на лихва е нежелателно, то просто не се вземат пари на кредит.

Рис. 3 показва, че това не е така, защото цената на всяка стока, която плащаме, включва в себе си и лихвена част. Тази част се колебае за стоките и услугите, придобивани от нас, в съответствие със стойността на употребения капитал. Няколко примера от всекидневния живот илюстрират тази разлика нагледно. Делът

от издръжките по изплащане на лихви по кредитите (капитални разходи) при плащанията за извозване на боклука съставлява 12%. В този случай натоварването от лихвата е относително малко, тъй като преобладаващи са разходите по заплати. Положението се изменя за цените на питейната вода и канализацията, за които натоварването от лихвата представлява вече 38% и 47%. За заплащане използването на жилища от жилищния социален фонд това натоварване вече съставлява 77%. Средното натоварване от лихвите или капиталните загуби за цените на стоките и услугите с ежедневно търсене представлява около 50%.

КОНКРЕТНИ ПРИМЕРИ ЗА ДЕЛА НА ЛИХВАТА В ЦЕНИТЕ И ТАКСИТЕ

1. Такса за извозване на сметта гр. Аахен, 1983 г.

а) Цялостни разходи (персонал, поддръжка, ...)	88%
б) Лихва върху капитала	12%
Такса за 110 л отпадъци: 194 DM	100%

2. Цена на питейната вода Цена за пречистване на питейната вода в северна Германия, 1983 г.

а) Стойност на електроенергията	7%
б) Поддръжка на оборудването	6%
в) Пречистване на водата	1%
г) Разходи по персонала и други постоянни и променливи разходи	8%
д) Приспадане от сметката	30%
е) Лихва върху капитала	36%
Цена за 1 куб. м: 1,36 DM	100%

3. Такса за канализацията гр. Аахен, 1983 г.

а) Постоянни разходи	19%
б) Разходи по персонала	7%
в) Приспадане от сметката	27%
г) Лихва върху капитала	47%
Цена за 1 куб. м: 1,36 DM	100%

4. Арендна такса за използването на домове от социалния жилфонд Разчети на федералното статистическо ведомство за 1979 г.

а) Риск и печалба	19%
б) Експлоатационни и административни разходи	6%
в) Ремонт и поддръжка	5%
г) Приспадане от сметката	11%
д) Лихва върху капитала	59%
Цена за 1 куб. м: 1,36 DM	100%

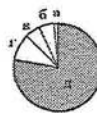

Рис. 3

И така, ако премахнем лихвите и ги заменим с един по-съвършен механизъм, то теоретически повечето от нас ще станат най-

малко двойно по-богати или бихме работили за поддържане на сегашното ни състояние само половината от работното време.

Заблуда № 3: Съвременната парична система служи еднакво на всички

Третата заблуда относно паричната система днес може да се формулира така: тъй като всеки трябва да плаща лихва, когато взима кредит и купува стоки и услуги и тъй като всеки получава лихви, когато си остави парите в банка, то днешната парична система има еднакво справедливо въздействие (било то положително или отрицателно) на всички членове на обществото.

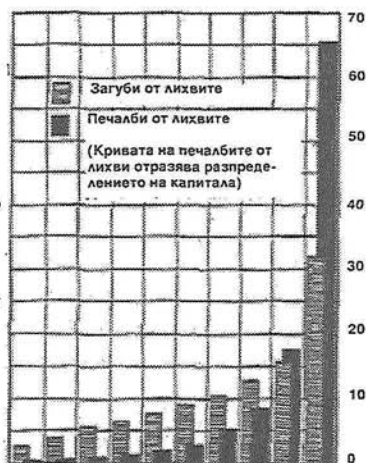
СЪПОСТАВКА НА ПЕЧАЛБА И ЗАГУБА В СЕМЕЙНИТЕ БЮДЖЕТИ

Установените по състоянието на 1982 г. загуби и печалби от лихви са 270 млн. DM (или преминаването на лихвите от едни ръце в други)

Установените лихви по влогове и кредити са средно 5,5%

Всички стойности са в млн. DM за даден семеен бюджет за година

Групите семейни бюджети са съставени според доходите...

Загуби на семейство в хил. DM	2,3	4,1	5,9	6,5	7,6	9,1	10,5	13,5	16,3	32,3
Приходи от лихви на сем-во в хил. DM	0,5	0,7	1,1	1,5	2,3	3,2	5,5	8,8	18,0	66,5
Салдо	1,7	3,4	4,8	5,0	5,3	5,9	5,0	4,7	1,7	34,2

Но и това е грешно. В действителност между тези, които печелят при такава система и тези, които плащат, съществува огромна

разлика. На рис. 4 е представена съпоставка при получаване и изплащане на лихви за 10 еднакви по численост групи от населението на ФРГ. Става ясно, че първите 80% повече плащат по лихвите, отколкото получават, 10 % получават малко повече, отколкото плащат, а последните 10% получават двойно повече, отколкото плащат. Това е в целостта си и тази част, която са изгубили първите 80% от населението. Този факт прекрасно обяснява същността на механизма, може би на-важния, позволяващ богатите да стават още по-богати, а бедните – да обедняват все повече.

Ако погледнем по-внимателно последните 10% от населението според техните доходи от лихви, отново ще се сблъскаме с феномена на показателния ръст. За последния 1% от населението нивото на доходи от лихви се увеличава 10 пъти, а за последните 0,1% - повече от 100 пъти.

Лихвите като средство за обезпечаване способността на парите да са в обръщение в рамките на съвременната парична система се явяват тайно средство за преразпределянето им, основаващо се на трудово участие, а явяващо се резултат от това, че някой може да пречи на развитието на свободното пазарно стопанство, т.е. обмена на стоки и услуги по пътя на задържане на обменни средства и дори за това да се получава възнаграждение. Така, по ирония на съдбата, става изземане на пари от тези, които ги притежават по-малко от нужното и прехвърляне към тези, у които парите са повече, отколкото са им нужни. Това е друга, много по-хитроумна и ефективна манипулация, отколкото тази, която се е опитвал да отстрани Маркс. Той е бил прав, безусловно, посочвайки наличието в *сферата на производство* на източника – за печалба „принадената стойност“. *Разпределението* на „принадената стойност“, обаче, става в значителна степен в *сферата на циркулация на парите*. Днес, в края на продължителен период на икономически ръст и отделяне на парите от златния стандарт, това се вижда много по-ясно, отколкото през времето на Маркс. Краят ще се характеризира с това, че все по-големи суми пари ще се концентрират в ръцете на все по-малък брой индивиди и фирми. От 1980 г. приходите от спекулации с пари в световен мащаб вече са нараснали повече от два пъти. Само в един Ню Йорк

ежедневната сума на валутен обмен от 1980 до 1986 г. е нарастнала от 10 до 50 млрд. долара.^[3] По оценки на Международната банка за възстановяване и развитие, сумата от паричните операции в световен мащаб 15–20 пъти превишава тази сума, която на практика е необходима за водене на търговия, т.е. за товарообмен.^[4]

Механизмът за изплащането на лихви и сложни лихви не само привежда в действие механизма на патологическото развитие на икономиката и паричната маса, но и действа, както пише Дитер Зур, против законните права на индивида в повечето от страните.^[5] Ако конституцията гарантира еднакво право на достъп на индивидите към всички държавни услуги, а паричната система може да се разглежда в качеството на такава, то положението, когато в рамките на тази система 1% от населението получава повече, отколкото плаща, за сметка на другите 80%, които получават по-малко, отколкото плащат, се явява незаконно.

Може да се създаде впечатление, че изменението на нашата парична система ще служи на интересите „само“ на 80-те процента от населението, които днес плащат повече, отколкото това би следвало да бъде според техния справедлив дял. Обаче, както ще бъде показано в глава 3, това решение ще бъде от полза за всички, в една дългосрочна перспектива даже и за тези, които получават предимства от съвременната болна система.

Заблуда № 4: Инфлацията е неотменна част от всяка свободна пазарна икономика

Четвъртото недоразумение засяга ролята на инфлацията в нашата икономическа система. Повечето от хората считат инфлацията за почти естествена вследствие на това, че в света няма нито една капиталистическа страна със свободно пазарно стопанство без инфлация. Рис. 5, илюстрираща динамиката на развитие на различните икономически показатели във ФРГ, ни позволява да разпознаем фактора, тясно свързан с инфлацията. В същото време, когато федералните доходи, brutният национален продукт, а също и заплатата са нараснали от 1968 до 1982 г. „само“ три пъти

(300%), то лихвеното бреме е нараснало повече от 11 пъти (1160%). Тенденцията е ясна – дълговете и лихвите по кредитите в народното стопанство растат по-бързо, отколкото доходите, което рано или късно трябва да доведе до колапс, даже във високоразвитите страни. Ако детето израства от година до 10 години 3 пъти, а краката му израстват в същото време 11 пъти, всеки ще разбере, че това не е нормално. Проблемът е в това, че само малцина са разпознали признаците на болестта в паричната система и още по малко са знаещите начин за лекуването ѝ. Нали до днешния ден никой не е успял да създаде здрава, устойчива парична система.

ДИНАМИКА В РЪСТА НА РАЗЛИЧНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА 1968-1982 г.

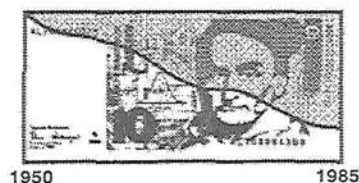

Рис. 5

Малцина съзнават, че инфлацията действа като другите форми на данъчно облагане, която, прилагана от правителството, има

възможност да се справи с най-сложните проблеми на растящата задлъжнялост. Очевидно, че нужното ниво на инфлация трябва да бъде толкова по-високо, колкото по-голям е разрывът между националните доходи и задлъжнялостта. Правителството може да понижава своята задлъжнялост, разрешавайки на емисионните банки да печатат пари. На рис. 6 се вижда загубата на стойността на германската марка от 1950 до 1985 година. Такова обезценяване най-силно бие по тези хора, които не са успели на вложат своето състояние в „инфлационноустойчива“ недвижима собственост и т.н., а не по тези, които принадлежат към неголямата група от население с най-големи доходи.

**ВСЛЕДСТВИЕ ИНФЛАЦИЯТА
НОМИНАЛЪТ НА МАРКАТА
СТРУВА САМО 28 ПФЕНИГА**

Какви са причините за тези непрестанни
машинации?
Кой печели и кой губи от това?
Защо нямаме стабилни пари?

Рис. 6

Специалистът по история на икономиката Джон Л. Кинг прави паралел между инфлацията и изплащането на лихви за „кредитния сапунен мехур САЩ“. В писмо от 8 януари 1988 г. той ми пише: „До ден днешен аз бях доволен от това, че пишех за лихвата като най-важна причина за скачането на цените, тъй като тя в неявна форма присъства в цените на всички вещи, които придобиваме, обаче тази мисъл, макар и правилна, и досега не е получила действително признание. 9 билиона долара вътрешен дълг на САЩ дават при 10% 900 милиарда долара, заплащани за сметка на пови-

шаване цените, което „експертите“ наричат инфлация. Аз винаги съм разглеждал лихвите и сложните лихви като невидима машина за разрушаване, която именно днес работи особено усърдно. Ние трябва да се постареем да се освободим от цялото това безсмислено финансово безумие“.

За последните 33 години частната и обществената задлъжнялост в САЩ е нараснала с 1000%, при това по-голямата част е към частни заемодатели. Правителството е използвало всички средства, за да ограничават постоянно този ръст: гаранции при разпределяне на лихвите, дотиране на ипотечните ставки, ниски първоначални вноски при покупка на недвижими имоти и стоки за общо потребление, облекчени условия за даване на кредит, предимства в данъчното облагане, вторични пазари, застраховка на плащанията и т.н. Вследствие бързия икономически ръст, който следва експоненциалното нарастване на парите, социалните последици за известно време си остават незабележими. Порочният кръг, който в същото време се завърта все по-бързо, изглежда така: по-голяма инфлация — повече социални несправедливости и все по-голямо разрушително въздействие на околната среда. И така, множество фактори свидетелстват в полза на замяната на този разрушителен финансов лихвен механизъм от други средства за обезпечаване на паричното обръщение.

Лихвите, обаче, представляват далеч не единствения фактор, предизвикващ инфлацията. Изтощаването на суровинните ресурси (като във времето на петролната криза), непосилните разходи за въоръжение или войни (например в страните на Близкия Изток) могат също така да доведат до усиляване на инфлационните тенденции. Но при обикновени условия при провеждане от емисионните банки на разумна политика в областта на паричната система, отказът от лихви като средство за обезпечаване на обръщението на парите би довел до премахване на един важен фактор за постоянна инфлация.

Глава 2.

Как да се създаде икономика без лихви и инфлация

В края на XIX век Силвио Гезел, преуспяващ по това време търговец, работещ в Германия и Аржентина, забелязал, че понякога неговите стоки се продавали бързо и на добра цена, а по друго време – бавно и с тенденция към спад в цените. Той започнал да размишлява над това и да търси причините за този ход на събитията, бързо разбрал, че такива подеми и спадове малко зависят от търсенето на неговите стоки или от качеството им, а почти изключително – от цените на парите на финансовия пазар.

Гезел започнал да следи за такива колебания и скоро стигнал до извода, че хората купували тогава, когато процентните ставки били ниски и не купували тогава, когато те били високи. Причината за това, че пари имало ту повече, ту по-малко, била в желанието или нежеланието на техните притежатели да ги дават под лихва. Ако те могли да получават по-малко от 2,5%, започвала да преобладава тенденцията да държат парите в себе си, което водело до намаляване на капиталовложенията, довеждащо на свой ред, към банкрут на фирми и намаляване количеството на работните места. Ако след известно време отново имало готовност на хората да се дават по-големи лихви за вляганите от тях пари, последните отново били предоставяни охотно. По такъв начин се започвал нов икономически цикъл. В началото му лихвите и цените на стоките били високи, след това, с постепенност, следвало увеличение на стоковата и ускорено увеличаване на паричната маса, лихвените проценти отново се понижавали и накрая отново водили към „блокиране“ на капитала.

Силвио Гезел обяснил този феномен с това, че за разлика от всички останали стоки и услуги, парите могат да бъдат съхранявани

практически без загуби и в самите им собственици. Ако в един човек им кошница ябълки, а друг притежава пари, то притежателят на ябълките ще бъде принуден да ги продаде след съвсем кратко време, за да не ги загуби. А притежателят на парите може да почака, докато цената не се измени според неговите очаквания. Неговите пари не изискват „складови разходи“, а напротив – дават „лихвидна изгода“, т.е., имайки в джоба или в банковата сметка пари, може да се изчака време, когато ще настъпи удобен момент или цената ще падне до такова ниво, че стоката да бъде купена изгодно.

Силвио Гезел заключава: ако бихме могли да създадем парична система, в която парите, както всички други стоки и услуги, да изискват складови разходи (при това на основата на тези складови разходи следва да се заложи 5% годишна лихва, което точно би съответствало на тези лихви, които се изплащали през историята за парите), икономиката би се освободила от подемите и спадите в резултат на парични спекулации. Той предложил да се създадат такива условия в рамките на тази парична система, че парите да „рждясват“, т.е. да се облагат с такса за ползване.

Таксата за обръщение заменя лихвата

В 1890 г. Силвио Гезел формулирал идеята за „естествения икономически ред“^[6], който да обезпечава обръщение на парите, при което те да станат държавна услуга, за която хората да отчисляват такса за ползване. Вместо да се плащат лихви на тези, у които има повече пари, отколкото им е нужно, хората, с цел парите да се върнат в обръщение, трябва да плащат неголяма сума за излизане на парите от циркулация.

Тази такса се предназначава да е в полза не на отделния индивид, а на всички.

За това, да се доизясни тази идея, парите може да се сравнят с един железопътен вагон, който, както и парите, облекчава стокособмена. По себе си се разбира, че железопътната компания не плаща премия (лихва) на тези, които използват вагона за разтоварването, осигуряващо понататъшното му използване, но потребителят плаща

неголяма „такса за престой“, ако не е осигурил разтоварването на вагоните. Това е, по принцип, всичко, което би следвало да се прави с парите, за да се изключи негативното въздействие на лихвата. Всеки потребител отчислява неголяма „такса за ползване на престой“, ако задържа парите повече, отколкото е нужно за целите на обмена.

Ако днес лихвите се явяват израз на частната изгода, то таксата за ползване на пари би станала израз на обществената печалба. Таксата би следвало отново да се пуска в паричното обръщение за поддържане равновесието между обема на паричното обръщение и обема на икономическата активност. Тя би станала източник на обществен доход, предназначен за покриване загубите на емисионната банка и разходите при обмена на парите. Излишъците биха постъпвали, както това става и днес, във Държавната хазна и биха могли да се насочат към целево погасяване на дългове. Такова изменение, колкото и да ни се струва просто, се явява решение на множество социални проблеми предизвикани в миналото и настоящето от действието на лихвата и сложната лихва.

Силвио Гезел нарича тези пари, освободени от лихви „свободни пари“. В последно време Дитер Зур въвежда обозначението „неутрални пари“, така те служат на всички и никому не предоставят едностранни преимущества, както това става в съвременната парична система. Аз също бих искала надолу да се ползвам от понятието „неутрални пари“, когато става дума за безлихвено средство за обмен с прилагане на такса за ползването му. В представения по-нататък исторически обзор ще използвам обозначенията, използвани в съответната епоха.

Техническият аспект на гореназованата парична реформа ще бъде описан в двата следващи раздела.

Първи експерименти с безлихвени пари

В 30-те години на нашето столетие последователите на теорията на Гезел, теорията на свободната икономика, провели с безлихвените пари няколко експеримента, доказващи правилността на тази мисъл. В Австрия, Германия, Франция, Испания, Швейцария

и САЩ се предприели опити за внедряването на свободните пари за отстраняване безработицата. Най-успешен се оказал експеримента в австрийския град Вьоргл.^[7]

Във Вьоргл, наброяващ тогава население 3000 души, идеята за парична реформа овладяла умовете през 1932–1933 г. Кметът на града убедил търговците и управленческия персонал в това, че никой няма да загуби нищо, а напротив – ще придобие много от експеримента с пари в тази форма, изложена от Силвио Гезел в книгата „Естественият икономически ред“.

Гражданите изявили съгласие, магистратът пуснал 5000 „свободни шилинги“, (т.е., безлихвени шилинги), които били обезпечени само със същата сума обикновени австрийски шилинги в банката. В града бил построен мост, подобрени пътищата, увеличени капиталовложенията в обществените служби. С тези пари се изплащали заплатите и материалите, търговците и предприемачите ги ползвали в качеството на разплащателно средство.

Таксата за ползване на тези пари била 1% месечно, т.е., 12% годишно. Тя трябвало да се внася от имащите банкноти в края на месеца. Таксата се внасяла под формата на марки с номинал от 1% от стойността на банкнотата, залепена от обратната и страна. Без такава марка банкнотата била недействителна. Такава неголяма такса довела до това, че всеки човек, получил свободни шилинги в качеството на заплащане, се стараел да ги използва колкото се може по-бързо, преди да премине към използване на своите обикновени пари. Жителите на Вьоргл изплащали предварително дори и данъците си за да избегнат вноските за ползването на парите. За една година 5000-те свободни шилинга били в обръщение 463 пъти, били произведени стоки и услуги за сума от около 2 300 000 шилинга (5000x463). Обикновеният шилинг за това време бил в обръщение средно 213 пъти.^[8]

Именно през това време, когато много страни от Европа били принудени да се борят с нарастващата безработица, нивото на безработицата във Вьоргл за година намаляло с 25%. Получената от управата такса, осигуряваща бързия преход на парите от едни ръце в други, била всичко 12% от 5000 свободни шилинги = 600 свобод-

ни шилинга. Те били изразходвани за обществени нужди, тоест за благото на общината, а не за обогатяване на отделни нейни членове.

Когато над 300 общини в Австрия се заинтересували от този модел, Националната австрийска банка видял в това заплаха за монопола си. Тя се намесила в делата на управата и забранила печатането на свободни местни пари. Въпреки продължителното оспорване и дори разглеждането във висшите съдебни инстанции на Австрия, нито на Вьоргл, нито на други свободни общини във Австрия се отдало да повторят този експеримент.

В книгата на Зур „*Capitalism at its best*“^[9], има споменаване от Корсен за опита в прилагане концепцията на Гезел в рамките на „З^атрзспр МоуетепГ“ („Движение на парите-марки“) през 1933 г. в САЩ. В това време повече от 100 общини в САЩ, в това число и няколко големи града, планирали въвеждането на пари, които трябвало да функционират аналогично на „свободните пари“ във Вьоргл. Министерството на труда, министерството на вътрешните работи и министерството на икономиката във Вашингтон се занимавали с тези въпроси и въпреки това, че никоя от тези инстанции не била против, те не били в състояние да дадат необходимото разрешение. Накрая Дин Ачесън, станал впоследствие държавен секретар, попитал икономическия съветник на правителството професор Ръсел Спраг, преподаващ в Харвардския университет за мнението му по този въпрос. Корсен си спомня за своята среща с него, която преминала много сърдечно, как професор Спраг заявил, че по принцип няма нищо против пускането на пари-марки с цел създаването на нови работни места. Обаче и отбелязал, че предложението излиза далеч извън тези рамки: то би представлявало начинание по цялостното изменение структурата на американската парична система и той няма пълномощията да дава съгласието си за провеждането на толкова глобални изменения. По такъв начин, движението „За парите-марки“, представляващо проект за модел, който, навярно, би довел действително до парична реформа, не сполучило.^[10]

На 4 март 1933 г. президентът Рузвелт дава разпореждане за

временно прекратяване работата на банките и забрана за последващо пускане на спомагателна валута. В заключение Корсън излага следния извод, дошъл в резултат на неговата интензивна работа по този въпрос: „Като цяло, може да се каже, че техническите трудности в осигуряването на стабилността на парите са съвсем незначителни в сравнение с липсата на разбиране на самия проблем. Докато не бъде преодоляна илюзията за ролята на парите, практически ще бъде невъзможно да се събере нужната политическа воля за осигуряване на тази стабилност“.^[11]

Опити за решение днес

Според предложението на Йошиито Отани^[12], техническият аспект на проблема, т.е. „такса за извеждане от циркулация“ може да бъде разрешен много по-просто, отколкото по-рано – в съответствие със съвременния начин на разплащане.

90% от това, което днес наричаме „пари“, в действителност представляват числа в компютрите. Затова в рамките на общоприетата днес система, изчисляването на плащанията за ползване след въвеждането на неутралните пари може да става по много лесен начин. Паричните влогове на сметки, намиращи се под ръка на собственика по всяко време, биха могли да се облагат с ежесмесчна такса в размер, например, 0,5%, т.е. 6% годишно. Всеки човек, имащ на сметка повече неутрални пари, отколкото са му необходими за разходите през текущия месец, би превел излишъкът за избягването на загубите по своята сметка в Сборна банка, *където те не се облагат с такса.*

Въпреки, че неутралните пари няма да носят на собственика си лихва, *но все пак ще запазват стабилната си стойност.* (Щом изчезнат лихвите, инфлацията става ненужна, виж Глава 1). Който получава кредит, също няма да плаща лихва, а само премия за риска и такса за администриране на кредита, които и сега се включват във всеки банков кредит. Последните съставляват 1,5% до 2,5% от обичайните кредитни плащания. На практика се изменят съвсем малко неща.

Банките биха продължили да работят както и преди, само с тази разлика, че те биха били по-заинтересувани в даването на

кредити, тъй като те също биха били подложени на механизма за заплащане на издетите от обръщение пари.

За осигуряване равновесие между спестяванията и кредитите в банката, вероятно ще възникне необходимост от въвеждане на коригираща лихва в рамките на плюс-минус 1%. Така, ако в банката на спестовни сметки има повече пари, отколкото са необходими, то вложителят трябва да плати на държавата 1%. Ако у банката възникнат затруднения с платежоспособността, то той може да получи съответстващата сума.

В този случай таксата за парите би била временен механизъм за регулиране, за разлика от днешните лихви, които се явяват механизъм за преразпределяне на богатствата.

Основа за тази реформа трябва да бъде достатъчно точното преценяване на количествата циркулиращи пари към тази сума, която е нужна за провеждане на всички нужни търговски сделки. Когато количеството на произведените пари покрие необходимостта от тях при сключването на всички сделки, то повече пари не трябва да се произвеждат. Това означава, че сега новите пари ще следват модела на „естествения“ ръст (рис. 1, крива „а“), а не на експоненциалния. Друг технически аспект от въвеждането на тази парична реформа се заключава в предупреждението да не се натрупват пари.

Натрупването на различните купюри от новите пари може да се предотврати по по-елегантен начин, отколкото е залепянето на марки върху обратната страна на банкнотите. Би могло, например, да се печатат банкноти в серии с различна цветна маркировка и различни размери; една от сериите веднъж или два пъти в годината без предварително оповестявани би могла да се изземва от обръщение. За държавата тези загуби не биха превишили разходите, свързани със замяната на старите, износени банкноти с нови, както това е прието сега. Както е показал опита от Австрия и Америка, политическият аспект на реформата представлява решаващ, в сравнение с техническия. Към това ще се върнем в трета глава.

Описаната по-горе парична реформа, провеждана в широк мащаб, трябва да се съпровожда от поземлена и данъчна реформа. Без земеделска реформа излишните пари биха привлекли внима-

нието на спекулантите със земя. Данъчната реформа е нужна за контрол над сериозните екологически последици, които могат да възникнат в резултат от икономическия бум при въвеждане на свободните от лихви пари.

Нуждата от поземлена реформа

Пари и земя са жизнено необходими за всеки от нас. Дали ядем, спим или работим, всичко това става на и от земята. Затова земята и почвата, както и въздухът и водата, трябва да принадлежат на всички. Североамериканските индианци казват: „Земята е нашата Майка, ние не можем да я продаваме“. *Земята трябва да принадлежи на обществото и да се дава под аренда на този, който я обработва.* Така е било прието в множество европейски страни до въвеждането в късното средновековие на римското право, което е установило частната собственост над земята. Днес в света има две принципно различни системи:

- Частна собственост и частно земеползване в капиталистическите страни;
- Обществено ползване и обществена собственост в комунистическите страни.

На рис. 7 е показано как в капиталистическите страни по-голямата част от населението изплаща високите печалби на земевладелците-спекуланти. Тук земята се концентрира в ръцете на все по-малък брой хора. Това също представлява препятствие за удовлетворяване на иконните права на хората за приемливи цени.

В комунистическите страни основния проблем, обратно, се състои в неефективното използване на земята.

В Западна Германия 20% от населението владее 70% от земята. В Бразилия и други капиталистически страни от третия свят земевладелците често представляват 2%-3% от населението. Затова и частната собственост върху земята се явява проблема в капиталистическите страни.

В Русия, където земята се намира под обществена собственост и ползване, повече от 60% от всички хранителни продукти се про-

извеждат от тези 4%, които се намират под частно ползване. Така проблемът тук се заключава в общественото земеползване.

ЗА ПОЗЕМЛЕН УЧАСТЪК ВЪВ ФРГ ПРЕЗ 80-ТЕ ТРЯБВА ДА СЕ РАБОТИ 3 ПЪТИ ПОВЕЧЕ, ОТКОЛКОТО ПРЕЗ 50-ТЕ

Повишение от 1950 до 1982 г.

Рис. 7

Затова и съчетанието между *обществено и частно ползване на земята* представлява най-удачното решение за постигане на социална справедливост и развитие на частната инициатива.

Именно такива предложения са били лансирани от Хенри Джордж през 1879 г.^[13], от Силвио Гезел през 1904^[14], а в 1981 – от Йошито Отани.^[15]

Знаейки за катастрофалните последици от използването на поземлената собственост в комунистическите страни, нито една западна страна няма да се реши на замяна формата на собственост без наличието на загуби. Въпреки че римското право, закрепил преди около 300 години частната собственост над земята в западните страни, първоначално е било наложено на тези народи от завоеватели, получили от това първоначална изгода земеделци отдавна са отишли в небитието. Днешните собственици или са купили принадлежащата им земя или законно са я получили в наследство. Поради това, за да възтържествува справедливостта, на тях трябва да се изплати компенсация. Обаче общините ще успеят да сторят това едва

в този случай, ако получат допълнителни средства. В дългосрочна перспектива общините биха могли, например, да вземат от цялата земя годишна такса в размер 3% от стойността ѝ. Тези средства биха им позволили да придобият предназначенията за продажба земя. Така, след определено време, след 33 години на теория, при 3%-на такса и наличието на неутрални пари, общината би могла да получи своята земя и да я предоставя после под аренда на частни ползователи.

В качеството на алтернатива на земевладелците би могло да се предостави възможността вместо изплащането на 3%-та такса да продадат принадлежащата им земя на общината след изминаването на 33 години. След това те и занапред биха имали правото за използване на земята в рамките на наследената от тях аренда. Но тогава те биха плащали на общината данък в размер 3% от актуалната стойност на земята. Диференциацията на дадения данък би могла да се прави според съответните социални или екологически изисквания. Следствие от тази реформа би станало незабавното прекратяване на спекулациите със земя. По-голямата част от земята, която днес се намира в частни ръце и не се използва, би била предложена на пазара за избягването на прогресивните загуби при падането на стойността и. Колкото повече земи се освобождават по този начин, толкова по значително ще се понижава и цената и повече хора биха имали възможност да я ползват продуктивно. Особено значителен ефект може да се получи в развиващите се страни за сметка увеличаване обеми-те при производство на хранителни продукти. Постоянно спадащото спрямо прираста на населението производство на селскостопанска продукция е предизвикано не от изостаналост в агротехниката, а от недостига на земя за малките селскостопански предприятия.

В рамките на тази нова система арендаторите биха могли да имат всички предимства на сегашната система на наследена аренда: те биха могли да ползват своите земи в рамките на местното планиране, биха могли да строят на тях, да продават построеното или да го оставят като наследство на своите потомци. Биха могли да ги дават под наем на трети лица, докато сами плащат арендната такса. Точната сума на арендната такса трябва да се установява по пътя на провеждане на открити конкурси, аукциони или други

форми на реализация, което би позволило да се изключи неефективността на плановото стопанство или бюрократичните спънки.

В дългосрочен план такова изменение би позволило да се сваля огромен товар от гърба на трудещите се, които в крайна сметка винаги и навсякъде изплащат печалбите на спекулантите. А земята във всички времена е била предмет на спекулации. Затова и реалистичното изменение към социално отговорно решаване на проблемите трябва коренно да прекрати спекулациите със земя и пари.

Предложеното решение, все пак, не е насочено към наказване на тези, които извличат изгода от съществуващата система, а бавно и последователно да премахне предпоставките за това положение, при което малък брой хора имат огромно преимущество, а мнозинството трябва да плаща за това. На рис. 7 е показано, че от 1950 г. средното работно време, необходимо за придобиване на поземлен участък като собственост се е утроило приблизително.

Страните, имащи прогресивно конституционно устройство не биха имали трудности при реализиране на тези изменения от правова гледна точка. Основният закон на ФРГ, например, дава определение за земята, в частност, като изискваща социална отговорност, а в член 15 е записано: „Земята, природните богатства и суровините могат да се предават като общинска собственост или други форми на колективна собственост с прилагане на закона, определящ вида и размера на компенсацията“.

Нуждата от данъчна реформа

По оценките, от половината до две трети от обема на съвременния брутен национален продукт на Западна Германия може да се определи като екологически опасен.^[16] Предлаганата реформа на паричната и поземлено-правовата системи би освободила пътя за повишаване нивото на производство и заетост. За това, да се спаси при това и принципът на екологическата приемливост, данъчното законодателство би трябвало да се измени в две направления:

1. Вместо подходящи данъци – данъци над стоките.
2. Екологичността при стокопроизводството трябва да се

отчита при изчисляване на данъците върху него.

Херман Лайстнер^[17] в книгата си „Екологичната икономика“ посочва, че подоходните данъци водят до такова поскъпване на човешкия труд, че предприемачите имат по-голяма изгода от замяната на хората с машини. Безсмисленото, не отчитащо реалните потребности на хората масово производство довежда до изтощаване на ценните невъзобновими ресурси. Ако вместо това се въведе данъчно облагане с отчитане екологичността на производството, цените на изделията биха се повишили. Но заедно със значително по-ниската сега стойност на работната сила, това би понижило мотивираността, която подтиква предприемачите към внедряване на все по-голяма автоматизация на производството и би позволило да се увеличи заетостта. Тогава все по-голям брой хора биха намирали работа.

Днес обществото плаща двойна дан при замяната на човека с машина. Първо, то губи подоходния данък – доходите на машината не се облагат данъчно – и второ, плаща на уволнения работник помощи за безработни. За да се избегне изплащането на подоходен данък, мнозина предпочитат да се занимават с „лява“ работа. Без облагане на доходите с данъци тази сенчеста икономика би станала легална.

Съществуващият днес материален стандарт не би се понижил поради това, че повишаването на цените в хода на реформата би се компенсирало от отменянето на данъка върху доходите. В дългосрочен план това би обусловило промяна на отношението към потреблението в посока на по-голяма екологична целесъобразност. Покупката на нов автомобил или велосипед би се премисляла двойно, тъй като това би струвало много по-скъпо, от ремонт на стария.

Такава промяна в основите на данъчното облагане би могла да се въвежда постепенно и би имала смисъл дори без провеждане на парична и поземлена реформа. Това би станало действена подкрепа на тези предложения и изисквания, които еколозите са внесли през последните години. Комбинираното провеждане на тази реформа с посочените по-горе други две би позволило да се премахнат множество от проблемите на екологична основа, би изключило потребността от провеждане на ред „екологически мероприятия“ и още би способствало решаване проблема с безработицата.

Глава 3.

Кой печели от въвеждането на пари без лихви и инфлация

Поривът към индивидуални и социални промени изглежда произхожда от три принципно различни подбуди:

– Заради това, че катастрофата в резултат от определен начин на поведение *вече* е станала; целта – да се предотврати още една катастрофа;

– Защото катастрофата, зависеща от определен начин на поведение, *може да се случи*, целта – да се предотврати;

– Защото другият начин на поведение изглежда *по-целесъобразен* за постигане на желаната цел.

Предложеното в предната глава изменение на паричната система би могло да бъде в резултат на кой да е от двата мотива, а също и на трите заедно.

В миналото приличания на раковите образувания прираст на пари, по този начин и на власт, в ръцете на все по-малко хора, се е „разрешавал“ по пътя на обществени революции, войни или икономически катастрофи. Днес такива подходи са вече неприемливи. От една страна, наличието на потенциал за многократно глобално разрушение прави неприемливо насилственото решаване, а от друга, всички държави се намират в невиждана по-рано икономическа взаимозависимост. Ние просто сме принудени да открием ново решение, ако искаме да преживеем и да избегнем войните, социалните революции и икономическите крахове.

По мнението на много икономисти и банкери, борсовият крах през 1987 г., когато за няколко дни загубите съставлявали 1,5 трилиона долара – това е дреболия спрямо урагана, който ни очаква при повтаряне на икономическата депресия през близките годи-

ни, ако не успеем коренно да изменил съществуващата система.^[18] Преустройството на съвременната парична система сега ни дава възможност да избегнем катастрофата. Ясно ли ни е или не, но всяка крива с експоненциален ръст неизбежно води до саморазрушение. Ползата от новата парична система за създаване на социална справедливост и екологическо равновесие е толкова очевидна, че ние трябва да изберем тази система, тъй като разрешението на проблемите е по-добро, отколкото настоящата тенденция. Във всеки случай, главния проблем във всеобщия процес на трансформация е не толкова това, че ние предпочитаме да държим за запазване на старата ситуация или в това, че не виждаме предимствата на нашата нова цел или път, а в това, как да се проправи пътя до там, от една траектория към друга, без да се рискува при това живота?

За да се облекчи отговора на този въпрос, аз ще опитам да покажа, как трансформацията на паричната система ще служи за целите на различните обществени групи: богати и бедни, членове на правителства и обикновени хора, мнозинства и малцинства, технократи и „зелени“, хора с материална и с духовна ориентация.

При това е интересна проявата на следния факт:

В дадената специална историческа ситуация, при това кризисно положение, което самите ние сме си създали, *всички* ще спечелят от новата парична система. Ние ще спечелим, ако сега въведем необходимите промени.

Китайците, както е забелязал Фритьоф Капра, винаги са разбирали по-добре динамиката на промените, отколкото хората на Запада. За тях кризата е само един от аспектите на промените. Китайският йероглиф за криза „уей-джи“ се състои от два знака: „опасност“ и „шанс“.^[19]

Страната или регионът, започнали провеждането на парична реформа

Ако не сме сбъркали в провеждания досега анализ, то предлаганото решение като цяло има следните предимства, като при това е интересна проявата на следния факт:

- Спиране на инфлацията и предизвикването от лихвите пре-разпределяне на доходите;
- Спад в нивото на безработицата;
- Голяма социална справедливост;
- Понижение с 30%-50% цените на стоките и услугите;
- Отначало – много висока конюнктура;
- После – възникване на стабилна, качествено ориентирана икономика.

Ако лихвите на капиталовложенията при производството изчезнат, ще се понижат не само цените на стоките и услугите в страната или региона, където е въведена системата за неутралните пари. Много положително въздействие ще бъде оказано също и на националния или на световния пазар. И е без значение, доколко високи или ниски са актуалните лихви, въпреки тях стоките и услугите могат да се продават много по-евтино. Това ще предизвика бърз икономически бум в районите, започнали първи паричната реформа. За да се избегнат щетите върху околната среда, покрай гореописаната данъчна реформа имаме възможността: множеството от изделия и услуги, които сега не могат да се конкурират по рентабилност с паричните инвестиции на паричния пазар, неочаквано могат да станат реалност. Сред тях би имало множество екологически чисти продукти, социални проекти и произведения на художественото творчество, които могат да се осъществят, ако им се удаде „да пробият“, тъй като те удовлетворяват човешките потребности. Ще възникне в голяма степен диференцирано и стабилно народно стопанство, което ще престане да бъде заплаха за околната среда. Разцветът на икономиката ще доведе до увеличаване заетостта, снижаване разходите за социално подпомагане на безработните, изчезване на бюрокрацията и намалено данъчно бреме.

При изпитанието на новата система *в който и да е регион* (както например това е било във Вьоргл) двете парични системи могат да съществуват паралелно. Неутралните пари ще се използват за обмен на стоки и услуги, произвеждани в дадения регион. С обикновени пари ще се плаща всичко, което ще се закупува извън пределите на „изпитателния регион“. В преходния период се въвеждат

определени правила за обмен с твърд курс 1:1. Жизнедейността на региона ще се осъществява по аналогия със зоните за свободна търговия, където производството и търговията не се облагат с данъци.

Според правилото на Гресхъм, „лошите“ пари ще изместят „добрите“. В съответствие с тази класификация неутралните пари – „лошите“, тъй като в противовес на днешните пари те се облагат с такса за ползване. При всяка възможност хората ще се стараят да се разплащат с лоши пари, а добрите ще оставят в себе си. По такъв начин, неутралните пари ще се използват възможно най-често, а именно тази цел и трябва да бъде достигната. Старите пари остават в хората и се използват само тогава, когато е неизбежно. Ако въведем предлаганата система на неутралните пари в рамките на експеримента отначало само в един регион, това може да бъде осъществено в режим на съвместно съществуване със съвременната парична система, дотогава, докато не бъде доказана голямата полезност на първата.

При разпространението на експеримента *в цялата страна*, външната търговия няма да претърпи изменение. Както и по-рано, ще съществуват валутно курсове, но усреднените курсове на неутралните пари ще бъдат високи, т.к. те не са подложени на инфлация.

Затова и инвестициите в неутрални пари биха могли да станат много привлекателни, спрямо с подложените на колебания валути (например доларът).

Правителства, политици, банкери и икономисти

В повечето страни монополът върху пускането в обръщение на пари принадлежи на централното правителство. Затова официалното изпитание на новата парична система, ако тук се включат и наличните пари, трябва да бъде одобрено и подкрепено от правителството.

Очевидно, че опитът да се въведат безлихвени пари има колосално политическо значение. То изисква от представителите на управляващата върхушка мъжеството да признаят факта, че те тол-

кова дълго са търпели тази във висша степен несправедлива система. От друга страна повечето хора действително много трудно могат да проумеят, защо парите е по-добре да се обложат с „такса“, отколкото да се допусне изплащане на лихва. Това е също така е толкова трудно да се разбере, колкото че не Слънцето се върти около Земята, а тя около Слънцето. Ние разбираме, че това е така, но ни е много трудно да си го представим.

Сега правителствата, политиците, банките и икономическата система се обявяват отговорни за възникването на повечето проблеми, предизвикани от изначалните пороци на паричната система. Техните ответни действия: борба със следствията и половинчати решения, например частично освобождаване от дългове, са временни скачени съдове с цел понижаване на социалното напрежение.

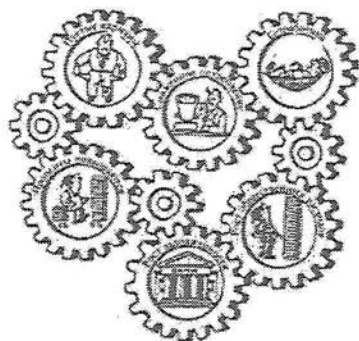
По време на предизборните кампании обещанията за борба с инфлацията, подобрения в социалните институции и поддръжка на мероприятията по подобряване на екологическата обстановка звучат непрекъснато. В условията на днешната финансова система да се реализира целият този комплекс е невъзможно.

В действителност всички водят борба, „притиснати до стената“. Вместо подобрение на ситуацията тя се влошава според приближаването на участъка на ускорен растеж върху експоненциалната крива на развитие. Вместо подобряване на социалната и икономическата ситуация, бюджетните разходи за тези цели първи се орязват. И консервативните, и прогресивно настроените политики, практически имат съвсем малки възможности за провеждането на едни действени реформи в рамките на съществуващата система.

Един от малкото политики в Германия, които не само знаят за това, но и се опитват да реализират изменение в паричната политика, е Клаус фон Донани, заемащ в продължение на много години поста кмет на Хамбург. В своето заявление от 23 февруари 1983 г. той подчертава: „Ако допуснем по-нататъшно увеличаване на обществената задълженост за в бъдеще в рамките на страната, земята и общините, както това става сега, то дори и при последващо понижаване на лихвените ставки „ние не само ще изпуснем шанса за

маневриране, водещ до реализацията на допълнителни мерки, но и въобще ще изгубим възможността да провеждаме предишната политика“... „Увеличаване обема на финансиране на бюджетните кредити в настоящия момент на първо място води до възникването на два проблема: от една страна – в бъдеще бюджетен дълг по лихвите и таксите, от друга – нежелателни последици от преразпределение на парите, което непременно ще става в полза на притежателите на парични капитали“. Затова той предлага на емисионната банка да предоставя на федералните органи и земите кредити без лихви и такси за осъществяване на социалните и екологични проекти без да съществува икономически безсмислената и неприемлива бюджетна задлъжнялост в бъдеще.

ЗАЩО СЕ ПАРАЛИЗИРА ИКОНОМИКАТА?

Може ли да се прекъсне тази верига?
Кой трябва да се намеси тук?
Какво е нужно да се промени в механизма
на обръщението?

Рис. 8

На рис. 8 е показано, доколко тясно в рамките на широко разклонената и диверсифицирана икономика всяка сфера на дейност е свързана със съседните. Съкращенията в една от тях неизбежно носят след себе си изменения в системата като единно цяло. Ако се получава ръст на държавната задлъжнялост или повишаване на лихвените ставки, то се получава приток на пари към тези, които са вложили

състоянието си в пари. Заедно с това трудовата част от населението губи парите, нужни за удовлетворяване на потребностите си. Това на свой ред оказва влияние върху пазара на работната сила, данъчните постъпления и екологията. Държава с високо ниво на задлъжнялост, насочена към компенсиране на понижените доходи, неизбежно ще се сблъска с противодействието на „верижния проблем“. Системата на неутралните пари, напротив, би могла да осигури намаляване нивото на държавния дълг, да противодейства на понататъшна концентрация на парите вследствие действието на лихвения механизъм и да осигури стабилна обмяна на стоки и услуги на свободния пазар.

Ако ситуацията във високоразвитите страни ни се струва тежка, то да обърнем поглед и към страните от третия свят, които най-много от всички останали страдат от въздействието на съвременната парична система. От една страна, банките на Германия и САЩ увеличават своите резервни фондове, подготвяйки се за финансов банкрут на своите длъжници в развиващите се страни, от друга страна именно промишлено развитите страни осъществяват вноса на капитал от развиващите се страни, а не обратното. За погасяване старите кредити се предоставят нови и това само затяга и усилва международната криза на задлъжнялостта. Необходимостта от незабавно изменение на тази тенденция е недвусмислено формулирана в отчета на Световната комисия на ООН по околната среда и развитието под заглавие „Нашето съвместно бъдеще“. В него се потвърждава факта, че кризисните явления в икономиката и екологията с тяхната привидна независимост един от друг, всъщност са тясно свързани. „Екологията и икономиката все повече се преплитат на местно, регионално, национално и глобално ниво в една обща причинно-следствена система... Дълговете, чието изплащане е невъзможно, заставят африканските страни със зависими от продажбата на суровини експортни постъпления, да използват хищнически подложените на ерозия земи, които се превръщат в пустини. Основата на икономиките на други развиващи се региони по света са подложени на същите болести както вследствие от взети грешни решения на местно ниво, така и в резултат от функционирането на международната икономическа система. Вследствие „латиноамериканската криза на дълговете“

природните богатства на този регион не се използват за целите на неговото развитие, а за погасяване задълженията пред икономическите кредитори. Такъв подход към проблема за задлъжнялостта е недалновиден от гледна точка на икономика, политика и екология. Населението в относително бедните страни трябва да се примирява с нарастващата нищета, а в това време износът на изтощаващите се ресурси все повече нараства. Увеличаващото се неравенство представлява най-значимия от всички „екологичен проблем“ на Земята. Още – това е и най-големия „проблем в развитието“.^[20]

Както смята Алфред Херхаузе, явяващ се до 1989 г. член на управлението и говорител на Немската банка, „структурата и мащабът на проблема излизат извън рамките на традиционното техническо решаване“.^[21] Отговорните за настоящата финансова система знаят, че така не може да се продължава дълго, но или не познават други алтернативи или не искат да знаят за такива. Специалистите в областта на банковото дело, с които съм беседвала, споделяха, че не са чували нищо за алтернативи на съвременната финансова система. След като излагах същността и, често се изказваше опасение, че откритото обсъждане на този проблем може да представлява опасност за тях и те да загубят работата си като банкови експерти.

Рис. 9 обяснява страха от понататъшно обсъждане на този проблем сред банковите кръгове. В периода от 1950 до 1985 г. брутният национален продукт във ФРГ е нараснал 18 пъти, задълженията - 51 пъти, а обемът на банковите операции - 83 пъти. Това означава, че банките са получили неправомерно по-голяма част от националното богатство. Това е в резултат на сделки с променливи лихвени ставки, също и от нарастването обемите на паричните и валутни спекулации, предизвикали стремителен ръст на брокерските такси.

До момента, когато банките не започнат поне да отчитат в своите планове перспективата на дългосрочното развитие, те няма да са заинтересовани от отворена дискусия относно способите на функциониране на лихвената система. Сега по-скоро те се стараят да завоалират проблема. На рис. 10 са показани примери на обичайната дезориентираща реклама, публикувана по вестниците и списанията в целия свят. Парите трябва да „нарастват“, да се „увеличават“, да

се „преумножават“ така ни уверяват банките. И още по-често те се стараят да очароват хората с идеята за това, че парите могат да „работят“ за тях. Някой виждал ли е пари да работят? Работата винаги се изпълнява от човека, сам или с използването на машини.

ОТ 1950 ДО 1985 Г. ВЪВ ФРГ ИМА УВЕЛИЧЕНИЕ:

Държавен дълг от 51 пъти

БВП от 18 пъти

Обем на банковите сделки
от 83 пъти

Как става този нереден саръхнедостиг на парите?

Какви са последиците за обществото?

Какво може да се направи за неговото отстраняване?

Рис. 9

ДА СТЕ ВИЖДАЛИ НЯКОГА ПАРИ ДА РАБОТЯТ?

**MONEY HAS TO WORK -
FOR GOOD PROFIT**

**Let your money
work for you!**

Om du får dina pengar att arbeta riktigt
kan du gå i pension bekvämligt!

*Money makes
the world
go around*

ДЕНЬГИ
ДЕНЬГИ РАБОТЯТ
ДЕЛАЮТ ДЕНЬГИ
ДЕЛАЮТ ДЕНЬГИ

Как от пари да се направят още пари?

Кой работи при това?

Кой извлича изгода от това, че парите "работят"?

Рис. 10

Такава реклама скрива факта, че всяка марка или долар, получавани по банковите вноски, отначало е била създадена от някой човек, за да премине впоследствие в собственост у друг, при когото парите са в повече, отколкото му е нужно. С други думи: хората, продаващи своята работна сила, стават толкова победни, колкото повече се увеличават доходите от паричните състояния. В това се и заключава цялата тайна на „работещите“ пари, а банките много усърдно се стараят да предотвратят разглеждането на проблема от тази позиция.

Натрупаният от мен опит говори за това, че от тази дискусия се страхуват именно тези, които имат нужните знания, позволяващи да разберат тази проблема и да намерят възможност за решаването и, т.е. икономисти от много страни по света, опасяващи се да не получат прозвище „радикали“. А те биха могли по пътя на поддържане идеята за безлихвените пари (от латинското „радикс“ – краен) да се опитат да се преборят с реалния корен на един от най-нетърпимите проблеми в световната икономика. Вместо това Гезел и неговата концепция за „естествения икономически ред“ в икономическите науки се разглеждат само като един от многото неуспели в исторически план опити за реформиране. Обаче някои изтъкнати личности на столетието ни, като Алберт Айнщайн, Джон Мейнард Кейнс и Езра Паунд например, са успели да разгледат предложението на Гезел за реформиране на паричната система. Още през 1936 г. Кейнс е изразил мнение, че „в бъдещето ще се поучим по-добре при Гезел, отколкото при Маркс“.^[22] Но това бъдеще още не е дошло. Въпреки, че специалистите по банково дело и икономистите не трябва да са твърде проникателни, за да разберат, че таксата за ползване в рамките на новата парична система ще им позволи да решат основната дилема, с която се борят вече не едно десетилетие. Специалистът по история на икономиката Джон Л. Кинг пише за значението работата на икономистите: „Занижаването на цифри и празните компютърни формули се оказаха само напразни игри и по този начин всички икономически прогнози са станали съвършено грешни“.^[23]

По моите наблюдения икономистите, за разлика от повечето инженери, не разбират реалната взривоопасност на експоненциал-

ния ръст. Изглежда, че те наивно вярват в това, че все по-сложните икономически модели и разчети са способни да предотвратят опасността.

Учените, които са разбрали опасността, сред които и Батра и Кинг, главно се стремят да дадат съвет, как да се спасим от последиците на следващ голям крах. Алтернативи на съвременната система те не предлагат.

Тези правителства, които в най-близко време се отнесат положително към идеята за реформа към безлихвени пари, ще застанат на пътя на социалното равенство, екологическо оцеляване и оздравяване от паричните болести, десетилетия наред тровеци т.н. „икономика на свободния пазар“.

Богатите

Един от най-сложните въпроси, задавани от хората, които са разбрали принципа на действие на механизма за преразпределение в рамките на съвременната парична система, звучи така: ще допуснат ли тези 10% от населението, които сега извличат изгода от действието на този механизъм и в своите ръце имат лостове на властта, реформирането на паричната система, след което те няма да имат повече възможността за получаване на доходи без да упражняват каквото и да било трудово участие насреща?

Историческият отговор е такъв: разбира се, че не. Докато те не бъдат принудени да сторят това от тези, които досега са плащали, те няма да режат клона, на който седят. Отговорът в условията на новото столетие може да бъде такъв: разбира се, да – ако тези, които днес получават изгода разберат, че клонът, на който седят, расте на болно дърво и има здраво алтернативно дърво, което вероятно и не смята да загнива. Чувството на здрав разум и самосъхранение ще ги наведе към това, че трябва да се смени дървото. Последният отговор означава социална еволюция – пътят на „плавно“ развитие, първият – социална революция, т.е. „суровия“ път.

Пътят на еволюционното развитие ще даде на богатите възможността да запазят парите си, с които до този момент са се на-

лапали от лихвената система. Революционният път на развитие неизбежно ще доведе до чувствителни загуби. „Плавният“ път означава, че няма да им бъде предявено обвинение в получаването на приходи от лихви, тъй като техните действия ще се смятат за напълно правомерни дотогава, докато не бъде въведена новата парична система. „Суровият“ път, пътят на революцията, може да бъде твърде болезнен. Пътят на еволюцията означава, че повече няма да има приходи без труд, но затова пък парите ще бъдат стабилни, цените – ниски, данъците – ще се понижат до възможното. Пътят на революция означава нараснала неувереност, нестабилност, повишени инфлация, цени и данъци, което и виждаме всекидневно, наблюдавайки събитията в страните от третия свят.

Натрупаният от мен опит в общуването с хората, числящи се към категорията на последните 10% показва, че те не разбират механизма на функциониране на лихвената система и не знаят за съществуването на практическа алтернатива. С малки изключения те биха избрали стабилността, а не повечето пари, понеже като цяло имат достатъчно средства, за да осигурят себе си и своите наследници за няколко поколения напред.

Има и втори въпрос: какво ще стане, ако хората преведат своите спестявания в други страни, където пак да могат да получават лихви, вместо да ги оставят в старите си сметки, където дори и да не носят лихва, поне ще запазят своята стойност.

Отговор: скоро след въвеждане на реформата те ще правят точно обратното. Доколкото разлика в печалбата между това, което може да се осигури в други страни за сметка на инфлацията и в своята, вследствие повишаване стойността на парите, незасегнати от инфлацията, няма да има.

Вероятно опасността се състои в друго, а именно в това, че страната, решила се на провеждане на реформите, ще стане „супершвейцария“ със стабилна валута в условията на нарастващ икономически бум. В миналото вложителите на капитали известно време даже са плащали за това, че са получавали право да съхраняват пари в швейцарски банки на безлихвени сметки.

В противовес на това, политиката на изплащане на високи лих-

ви, провеждаща се в САЩ в началото на управлението на Рейгън, предизвикала такъв паричен приток от всички краища на света, че да се изпълнят задълженията към чуждестранните кредитори би било възможно само за сметка на инфлацията и на рязкото обезценяване на парите (девалвация). При размер на лихвата в 15%, което било обичайно в началната фаза на високите лихви, след 5 години на САЩ би се наложило да изплаща сума, приблизително два пъти по-голяма, отколкото било инвестирано първоначално. При сегашната стойност на долара това не би могло да стане никога. Понататъшно следствие от тази политика след 8 години било превръщането на САЩ в страната с най-големи дългове в света.

В света тече циркулация на огромна сума спекулативни пари (по оценки – около 500 млрд. долара) от един финансов център към друг в търсене на тяхното най-печелившо приложение. Това показва, че проблемът не е в недостатъка на пари, а в отсъствието на възможност за реализацията на „разумна“ инвестиционна политика в рамките на нашата съвременна парична система. Въвеждането на безлихвени пари в един регион или една страна би ни показало като пример, колко бързо могат да се реализират социалните и екологичните проекти, които днес се намират „извън играта“, а резултатът е възникването на болна и диференцирана икономика. Тук, вероятно, ще се вместиават излишните парични средства от страната или чужбина, тъй като вместо лихви може да се получава приход, който не се поглъща от инфлацията. Затова за богатите хора е много по-изгодно да поддържат днешното провеждане на паричната реформа, което ще доведе до стабилност на системата, отколкото да се подлагат на риск от сигурен крах вследствие увеличаване нестабилността на съвременната система.

Третият въпрос засяга тези, които живеят за сметка на капитала си, но са твърде стари, за да работят. Какво ще се случи с тях, ако се премахнат лихвите?

Може да се докаже, че тези, които днес могат да живеят за сметка на своите лихви, могат да живеят за сметка на спестяванията си и след въвеждането на безлихвените пари.

Тези, които имат 1 млн. марки, вече влизат в числото на най-

богатите 10% от населението. Обаче някои представители на тази група от лихвите печелят много над 1 млн. марки. Според официалните сведения^[24], ежедневният доход на най-богатата жена в света – кралицата на Англия – е съставлявал към 1985 г. 700 хил. фунта (около 2 млн. немски марки). Най-богатият човек в света – султанът на Бруней, чието състояние се оценява за около 25 млрд. долара, ежечасно получава доходи от лихвите и дивиденди в размер на четвърт милион долара. Такива фирми, като „Сименс“, „Даймлер-Бенц“ и „Круп“, немската преса нарича банки с производствени фасади, тъй като те получават значително повече от паричните си състояния, отколкото от производство.

И въпреки, че нито английската кралица, нито такива фирми, като „Сименс“, Даймлер-Бенц“ или „Дженерал мотърс“, нямат официалните функции на властта, тяхната парична собственост има пълномощията на неофициална власт. Скандалите с финансовата поддръжка от такива фирми на политически партии в Западна Германия, САЩ и други страни на Запада показват, че всички демокрации се намират в опасност, ако описаният механизъм на преразпределение на парите продължи своето свободно действие и понататък.

Въпреки убедеността ни, че живеем при демокрация, с времето ще се окаже, че това в най-добрия случай е олигархия, а в най-лошия – фашистки режим, тъй като парите в ръцете на все по-малък брой хора не могат да се контролират политически.

В средните векове хората са смятали, че живеят лошо заради това, че са задължавани да изплащат десятък, тоест, десета част от дохода или изделията на феодала. Днес повече от една трета част от всеки долар, марка или крона попада в джобовете на собствениците на капитали!

А това, че икономическото положение на повечето хора е по-добро, отколкото през средните векове, се обяснява с наличието на промишлена революция и повишаване нивото на автоматизация в икономиката. Само разбирането на механизма на преразпределение в рамките на съвременната парична система позволява да се разбере, защо все още ни се налага да се борим с икономически трудности.

По този начин достигаме до въпроса, готови ли сме, в края на краищата, да разберем тези опасности на общественото неравенство, които са предизвикани от действието на съвременната парична система и да я изменим или ще изчакаме световната икономическа и екологическа катастрофа, възникването на войни или революции. Малко вероятно е отделно взетите или малобройни групи сами по себе си да успеят да изменят паричната система. Затова трябва да опитаме да обезпечим широкото осведомяване на населението и да обединим тези, които обладават разбирането за същността на необходимите промени с тези, които имат нужната власт за провеждане на политически промени. При това трябва да се помни, че никой не може да бъде обвинен в това, че сега получава изгода от лихвената система, тъй като до настоящия момент това е напълно легално; на какво, напротив, трябва да се сложи край — това е продължаващото постоянно печелене на пари без да се работи; не трябва да има препятствия към това, къде и как ще бъде инвестиран капиталът за в бъдеще; ако собствениците на капитал са умни, те ще влагат пари вътре в страната, което при премахване на лихвите ще доведе до икономически бум.

Бедните

Всеки средностатистически немски семеен бюджет през 1986 г. е разполагал със сумата от 90 хил. марки. Това би било прекрасно доказателство за нашето благосъстояние, ако беше разпределено сравнително равномерно. Горчивата истина е в това, че както се вижда от рис. 11, едната половина от населението притежава едва 4% от цялото богатство, а другата 96%. При това, богатството на 10% от населението непрекъснато расте за сметка на всички останали.

Това, например, обяснява, защо семействата, числящи се към долната прослойка на средната класа във ФРГ, са принудени да прибавят към помощта на благотворителните учреждения. Безработицата и бедността нарастват, въпреки, че бе създадена разклонена „социална мрежа“ за преодоляването им.

ПАРИЧНИЯТ КАПИТАЛ ВЪВ ФРГ ПРИНАДЛЕЖИ НА:

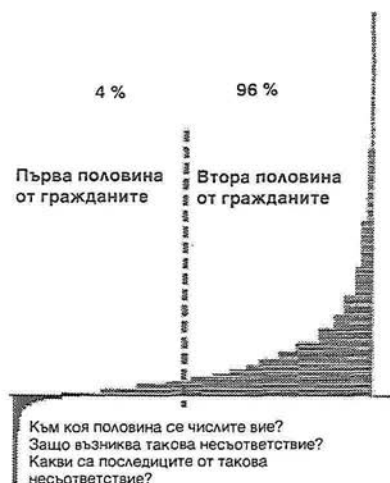

Рис. 11

Най-важният фактор за преразпределянето на богатствата – това са лихвите върху парите, които ежедневно докарват 1100 млн. марки от тези, които работят за тези, които притежават капитала.

Въпреки, че всички правителства със социална ориентация се опитват да отстранят възникващото при това социално неравновесие по пътя на данъчното облагане, това никъде още не е довело дори и към относителен баланс. Разходите за поддържане нарастващият апарат на социалната бюрокрация се изразява под формата на растящи данъци. При това рядко се отчитат загубите на време и усилия и униженията, нанасяни на хората при сблъсъка със системата на бюрокрацията.

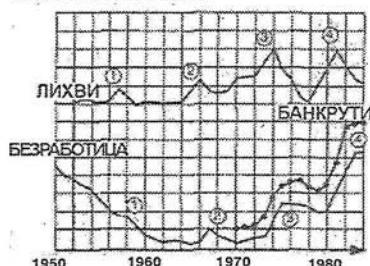
Абсурдността на паричната система, първо отнемаша от човек неговия справедлив дял, за да му върне после част от тези пари по крайно неефективен начин за сметка на парични помощи в благотворителната система, почти никога не е била изследвана от експертите и не е била предмет на обнародвани обсъждания. Докато тези 80% от населението, които постоянно плащат за всичко, не разберат, как става това, как може да се очакват промени?

Абсурдността на паричната система, първо отнемаща от човек неговия справедлив дял, за да му върне после част от тези пари по крайно неефективен начин за сметка на парични помощи в благотворителната система, почти никога не е била изследвана от експертите и не е била предмет на обнародвани обсъждания. Докато тези 80% от населението, които постоянно плащат за всичко, не разберат, как става това, как може да се очакват промени?

Едно от най-важните доказателства за това, че лихвите обуславят икономическото развитие, е показано на рис. 12. Сравнението на повишаващите се лихвени ставки с нарастващия брой на банкрутите в търговията и промишлеността, а също така и увеличава нето на броя на безработните еднозначно потвърждава авангардната функция, т.е. значението на лихвите в икономическия живот се явява убедително доказателство в полза въвеждане на безлихвените пари. Дадената статистика не отчита допълнителните загуби от алкохолизъм, разбити семейства, нарасналата престъпност. И това може също така да се намали ефективно при реализиране на паричната реформа.

**КОГАТО ЦАРИ ПАРИЧЕН
НЕДОСТИГ, НАРАСТВАТ
ЛИХВИТЕ, КОЕТО НА СВОЙ РЕД
СЕ ЯВЯВА ПРИЧИНА ЗА
НАРАСТАВАЩАТА БЕЗРАБОТИЦА
И БАНКРУТИ**

В статистиката за безработицата измененията на лихвените ставки стават видими след две години

Защо при високите лихви расте безработицата?
Какъв е механизъмът на взаимодействието?
Как може да се измени ситуацията?

Рис. 12

Дилемата на страните от третия свят (рис. 13) ни показва ситуацията, в която сме сега, погледната през лупата на хумора. Това е карикатура, показваща ни това, което става в индустриалните страни и е предизвикано от същите тези структурни неуредици в паричната система. За разлика от развитите страни, като цяло печелещи от системата, слаборазвитите страни понасят загуби.

Ежедневно получаваме 200 млн. долара по лихви на страните от третия свят; това е два пъти повече от „помощта“, която им предоставяме.

ПОМОЩТА ЗА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ СТРАНИ

Всеки ден страните от
третия свят плащат
200 млн долара по лихви

Помощите за развиващите се страни са
наполовина!
Колко време може да продължава това?
Как може да бъде намалена тази
експлоатация?

Рис. 13

През 1986 г. около една трета от общия дълг на страните от третия свят – 1000 млрд. долара са отишли по покриване на лихви на по-рано получени кредити. Няма никаква надежда за това, развиващите се страни да успеят да излязат от тази ситуация без преминаване през големи кризи или дълбоки политически сътресения. Ако войната означава глад, смърт, социална и човешка нищета, то „трета световна война“ вече кипи в пълна сила. И тя не е била обявявана официално. Това е война, имаща за оръжия лихварския грабеж, ценовите манипулации, нечестни условия на сделките. Това е война, която носи на хората безработица, болести и престъпност. Докога може да се търпи това от нас?

В тази връзка Виктор Розенберг говори за „корупционната сис-

тема“, тясно свързваща водачите (Мобуту, Маркос, Нориега, Чаушеску, Хонекер) в страните от третия свят и социалистическите страни, вложили своите огромни състояния в безопасни задгранични сметки, с притежателите на крупни капитали във всички страни, получаващи без каквито и да било усилия милиони от лихви. Розенберг пише: „Най-страшното в тази ситуация според мен не са корумпираните лидери. Те, както показва историята от последните години, рано или късно ще бъдат свалени. Действително ужасен е факта, че тези, които ги сменят, тоест нови те властимащи говорят много за реформи, но нямат подходящите за това модели на икономически реформи“.

ТРЕТАТА СВЕТОВНА ВОЙНА ВЕЧЕ Е В ХОД

Икономическа война, която никой не е обявил: война, където оръжието са лихвеният процент, баснословните цени и неравните условия на обмен. Лихвата убива милиони хора на разграбваната ни планета. Те умират от глад, болести, безработица, престъпност.

Докога ще трябва да търпим това?
Са ли историческите революции решение на този проблем?
Какви са действителните причини за войните?

Рис. 14

Без съмнение, броят на тези, които страдат най-вече от днешната система, е над три четвърти от цялото население на Земята. Ситуацията в страните от третия свят би могла да се измени коренно, ако техните дългове се опростят изцяло или частично от страните-кредитори и банките. Както в известно, това е изисквано от прогресивните представители на църквата, икономисти и банкери, това частично се претворява в живота. Но ако не бъде отстранен основополагащият недостатък на системата за парично обръщение, неизбежно ще възникне нова криза.

Затова е толкова важно да се разпространява идеята за новата парична система сред тези, които се нуждаят от нея повече от всички: в бедните и в развиващите се страни.

Църквата и новите духовни групи

Историческият опит ни говори, че религиозните лидери през различните епохи, такива, като Мойсей, Аристотел, Исус, Мохамед, Лутер, Цвингли и Ганди, са се опитвали да отстранят социалната несправедливост, предизвиквана от постоянните взимания по лихви, като са давали и съвети по този въпрос или са обявявали забрана относно получаването на лихви. Те разбирали същността на проблема.

И така, в книгата на Мойсей е записано: „Ако дадеш назаем пари на брата си в бедност, никога не постъпвай с него като лихвар. Не е позволено да го облагаш с лихва.“

Аристотел пише в своята „Политика“: „Лихварят е ненавиждан напълно справедливо, защото за него парите са станали източник на доход, а не се използват по предназначение. Защото те са възникнали за обмен на товари, а лихвите правят от парите още повече пари. Оттук и тяхното наименование (новородени). А родените са подобни на своя родител. Но лихвите – това са пари от парите, затова и са в противовес с природата на всички видове занятия“.

Ако текстът на гръцкия оригинал се преведе дословно, то в Евангелието на Лука ще прочетем: „... И давайте назаем, без да очаквате“, а Никейският събор, състоял се през 325 г. след Рождество Христово, забранил на всички духовни лица да вземат лихви. Наказание за пристъпилите забраната било незабавното лишаване от сан. През 1139 г. Вторият Лютерански събор постановил: „Който взима лихва, трябва да се отлъчва от църквата и да се приема отново само след най-строго покаяние и с максимална предпазливост. Вземалите лихва, не застанали на Пътя на Истината преди смъртта си, не бива да се погребват по християнския обичай“.

Мартин Лутер (1483–1531 г.) много пъти страстно е изобличавал лихварите: „И затова лихварят и обирджията – наистина не е човек; и той не греши както един човек. Той вероятно е таласъм, по-лош от

всички тирани, убийци и грабители, почти толкова нечист, колкото и самият дявол. Явява се той не като враг, а като приятел и съгражданин, под защитата и покровителството на общността, а е по-отвратителен от който и да е враг или убиец-подпалвач. И затова, ако линчуват и обезглавяват уличните грабители, убийци и престъпници, то колко по належащо ще бъде да се линчуват и измъчват всички лихвари, да се прогонват, проклинат и обезглавяват всички обирджии...”

Реформаторът Улрих Цвингли (1484–1531 г.) е поел по пътя на секуляризацията още по-нататък. От една страна, той обявил лихвите за безбожни и антихристиянски, от друга – признал правото на държавата да определя лихвени ставки.

Въпреки, че всички те са знаели корените на проблема, но, при все това, не са предложили никакво практически приемливо решение за обезпечаване на паричното обръщение; по този начин основополагащият недъг на системата е останал недокоснат. Забраната, наложена върху лихвите от римските папи през европейското Средновековие, съгласно които получаващите лихви християни се отлъчвали от църквата, са прехвърляли тежестта на проблема върху евреите, на които се разрешавало да взимат лихва от хора с друго вероизповедание. И от този момент последните започнали постепенно да заемат мястото на водещи световни банкери. Още от Стария Завет еврейските общини са знаели, че дългосрочното въздействие на лихвите разрушава всеки един социален организъм. Затова от старо време се е зачитала „Свещената година“, опрощаването на всички лихви и дългове приблизително през седем години. Така е имало възможност да се ограничава вредата, нанасяна от лихвите, въпреки, че намирането на дълготрайно решение така и не се удава.

В същото време, когато управляващата върхушка на католическата църква в Латинска Америка се ориентира към капиталистическия модел на Запада, обикновените свещеници по места били настроени по-скоро прокомунистически. Системата на безлихвените пари би могла да даде исторически шанс за решение, което да не бъде нито капиталистическо, нито комунистическо, а значително надхвърлящо ги и по-широкообхватно от двете. То би осигурило справедливостта в по-голяма степен, отколкото всяка програма за подпомагане. То би

позволило да се реализира стабилно стопанисване и би било основна подкрепа за църквата в усилията и по поддържане на мира по света.

Днес църквата все по-често призовава към пожертвования, за да смекчи последиците от процеса на преразпределяне в рамките на паричната система и най-острите проблеми, възникващи както в промишлено развитите, така и в развиващите се страни. Но това е пак само опит за лекуване проявите на болестта, което не засяга недъзите в системата на парично обръщение. Като цяло, пълната сума на даренията, събирана от всички организации, за оказване на помощ, събирана в промишлено развитите страни, е около един процент от тези лихви, които се издължават от развиващите се страни на богатия Запад.

Какво е нужно сега – това е разпространяване на информацията и открита дискусия за последиците от сегашната парична система и за решаването на проблема по пътя на финансова реформа.

Забраната върху лихвите действа и в мюсюлманските страни. Там за кредита не се плаща, а вместо това банката, предоставила парите, има процентно участие в реализирането, а после и в получаваните печалби. В някои случаи това е по-добре, в други – по-зле от получаването на лихви, но нищо не изменя на практика получаването на доходи за сметка на другите.

Духовните знания, разпространени днес в много страни, показват какви дълбоки промени ще стават в съзнанието на все по-голям брой хора. Тяхната работа по вътрешното преустройство залага основите на външните промени, при това мирната трансформация на паричната система е много важна част от този проблем. Затова отговорността на тези, които чувстват привързаност към хуманните цели, към поточното осъзнаване на практическите възможности при провеждането на паричната реформа е много по-голяма, отколкото по-рано.

Търговия и промишленост

Цените на стоките и услугите в мащабите на икономиката без лихви и без инфлация биха се регулирали точно така, както и днес в сегашните капиталистически страни – чрез търсене и предлага-

не. Какво би се изменило – това е изчезването на аномалията на „свободния пазар“, предизвиквана от действието на лихвите. Усреднено, всяко работно място в промишлеността на Западна Германия носи бремето на задлъжняването в порядъка на 70–80 хил. марки. Това значи, че само по лихви се изплаща 23% от средната стойност на работната сила.^[25] Какво значи това, е пояснено на рис. 15. Към лихвите по взетия на кредит капитал после се добавят и лихвите по собствения капитал на фирмата. И единия, и другия са ориентирани по лихвената ставка на паричния пазар. Тук е скрита причината за това, че дълговете растат два-три пъти по-бързо, отколкото производителността на икономиката на страната (виж също и рис. 5). За тези, които искат да започнат нова дейност и за трудовото население условията постоянно се влошават.

СТОЙНОСТТА НА ТРУДА - ТОВА НЕ Е САМО ЕДНАТА ЗАПЛАТА

Рис. 15

Днес ние наблюдаваме увеличаване концентрацията във всички сфери на промишлеността. Малките предприятия и промишлените фирми се прекупуват от все по-крупни, а те на свой ред, от още по-крупни и, в края на краищата, в така наричаната „свободна пазарна икономика“ почти всеки работи за многонационални концерни. Тази тенденция в развитието е получила импулс от идеята за мащабното серийно производство, автоматизацията, а още и от

това доколко концерните са придобили пари в излишък, получени на паричния пазар. „Сименс“ и „Дайм-лер-Бенц“ в Германия например са заработили повече пари на паричния пазар, отколкото в промишления сектор. Ако малките и средните фирми искат да се разширяват, то като правило трябва да вземат кредити и да се обременяват с лихви. Те не могат да печелят нито в серийното производство, нито на финансовия пазар.

И до днес икономиката ни зависи от капитала. По този повод много точна забележка е направил немският индустриалец Шляер: „На капитала трябва да се служи!“ Новата финансова система, неутралните пари, осигуряват такова положение, при което капиталът ще служи на потребностите на икономиката. Ако се стреми да избягва загубите, то ще трябва сам да се предлага. С други думи – той ще ни служи!

Селското стопанство

Във връзка с това, че деструктивността на лихвената система е най-очевидна в сектора на селското стопанство, то хората, работещи в него, могат да служат като прекрасен индикатор за новата финансова реформа.

Селското стопанство – това е производствен отрасъл, който в дългосрочен план трябва да се гради съобразно екологичните изисквания. Екологическите процеси се развиват в съответствие с кривата на качествения ръст (рис. 1, крива „а“). В същото време, промишленото производство трябва да протича в съответствие с кривата на експоненциалния ръст на лихвите и сложните лихви (рис. 1, крива „в“). Но доколкото в природата ръстът не може да става по такъв начин, както ръстът на капитала, неизбежно е да се увеличи експлоатацията на природните ресурси в селското стопанство, станала вече заплаха за оцеляването на човечеството.

В първия етап от индустриализацията на селското стопанство селяните са придобивали все по-мощни машини. Собствениците на крупни стопанства след това са заграбили дребните дворове и увеличили своите владения. За тази цел получавали допълнителни държавни субсидии и понижение в данъците, но пак били принуж-

давани често да прибегват и към кредити. За изплащането им станало необходимо да се изстискава от почвата, растенията и животните всичко възможно. Последниците от тази хищническа експлоатация са: изтощаване на плодородните почви, тяхното изветряне и уплътняване; замърсяване на водоизточниците; изчезване на половината от животинските и растителни видове; свръхпроизводство на множество продукти, водещо до увеличаване на дотациите за тях от държавата; бърз ръст в обемите на възпроизвеждане на безвкусните и отровните хибридни култури, а също и пълна зависимост от вноса на нефт, използван за производството на горива, торове, инсектициди, пестициди и т.н.; унищожаване тропическите гори като суровини за приготвяне на опаковъчни материали за продължително транспортиране между районите на производство, складиране, преработка, продажба и потребление.

Въпреки, че лихвите са само един от факторите оказващи въздействие върху тези процеси, въвеждането на безлихвените пари може да има особено значение за оцеляването на важни съставни части в селскостопанския сектор. Безлихвените кредити в едно с поземлената и данъчната реформа която ще направи замърсяването на почвите и водите много скъпоструващи, биха позволили най-накрая да се проведе широкомащабен преход от високоиндустриализираното селскостопанско производство към биологическо третиране на земята. Ако се извърши изследване в рамките на създаването на нови технологии за дългосрочно селскостопанско производство и въвеждане на нови култури, това вероятно ще доведе до възникването на нов стил на живот, допускащ сближаване между града и селото, работата и отидхът, физическият и умственият труд, „високите“ и „ниските“ технологии. Така може да се осигури пълноценното развитие на индивида, обществото и селското стопанство.

Планетарната екология и хората на изкуството

Ако измерваме нашия икономически ръст по увеличаването на съвкупния национален продукт, обикновено забравяме, че това увеличение ежегодно се отразява и на все по-големия му обем. И

така, ръст от 2,5% днес фактически е 4 пъти повече, отколкото през 50-те години. Лесно може да се разбере, защо индустриалците и профсъюзите редовно се обръщат към исканията по приемане на мерки за неговото по-нататъшно ограничаване: върху етапите на понижаване ръста на производството разривът между заработеното от капитала и от труда се увеличава или става по-чувствително преразпределянето на доходите от трудовата дейност към капитала. Това означава също така и задълбочаване на социалните проблеми и нарастване на икономическото и политическо напрежение.

От друга страна, постоянният икономически ръст довежда до изтощаване на природните ресурси. Затова в рамките на съвременната система на парично обръщение нашият избор се свежда до екологическа или икономическа катастрофа. Наред с това, концентрацията на пари в ръцете на все по-малко число хора и крупни мултинационални концерни ще доведе до запазване потребността от мащабни инвестиции, например, за строителството на атомни електроцентрали, свръхголеми язовири (както в Бразилия, например) и производството на въоръжение.

От чисто икономическа гледна точка многогодишната и противоречива политика на САЩ и европейските страни, които, от една страна, са натрупвали все по-голямо количество непрестанно усъвършенстващо се въоръжение, а от друга, са разрешавали експорта в Русия на масло, зърно и технологии, е била напълно целесъобразна: секторът на военното производство е бил тази сфера, където пределът на насищане би могъл да нараства непрекъснато дотогава, докато „противникът“ е бил в състояние да се въоръжава също толкова бързо, и в аналогично количество. Освен това, печалбите във военния сектор са били многократно по-големи, спрямо който и да било сектор от гражданската промишленост. Да се осъзнае, че днес в една световна война няма да има победители и победени – постепенно тече като процес и на Изток, и на Запад. А следващо условие за оцеляване ще стане въпросът за екологически целесъобразното приложение на освободените средства. Проникването на банките и мултинационалните концерни в страните от източния блок след промените от есента-зимата 1989–1990 годи-

ни вероятно свидетелства за това, че тук е бил проявен шанс още веднъж да се отклони фундаменталното решаване на социалните и екологичните проблеми на Запада за сметка на последващо икономическо настъпление.

До момента, когато всяка една инвестиция ще трябва да се съотнася към доходите от лихви на финансовия пазар, повечето от капиталовложенията в областта на екологията, насочени към създаването на стабилни системи (т.е. такива, които престават да растат след достигането на едно оптимално ниво), ще бъдат реализирани трудно с нужния широк размах. Днес да се получи кредит за осъществяване на инвестиция в областта на опазване на околната среда обикновено е свързано с икономически загуби. Ако лихвите бъдат ликвидирани, капиталовложенията в сферата на екологията често сами ще се изплащат, което е напълно приемливо за болшинството от хората, въпреки че печалбите в другите отрасли ще бъдат по-големи, както това е било и преди (например производството на оръжия).

УРА, ОТНОВО 2,5 % ПРИРАСТ!

2,5% приръст днес -
това е повече от 9%
приръст през 50-те
години

Откъде ще се вземат тези безумни изисквания за все по-увеличаващ се прираст?
Как можем да се освободим от тях?
Защо стабилната икономика е невъзможна?

Рис. 16

Да разгледаме, например, капиталовложенията за създаване на слънчева батерия, предназначена за нагряването на вода. Ако тук се очаква получаването на доход за вложените пари около 2%, а спестяванията в банка носят 7%, то от икономическа гледна точка

дадената инвестиция е нецелесъобразна. От друга страна, дадената технология е напълно целесъобразна, погледнато в план понижаване разхода на енергийни загуби и замърсяване на въздушния басейн в дългосрочна перспектива както от гледна точка на икономиката, така и на екологията. Неутралните пари ще направят възможна тази и други инвестиции, насочени към поддържане и подобряване на биологическите условия на живота, тъй като отделният капитал ще трябва да се конкурира само с пари, които имат стабилна стойност. За много хора би било достатъчно, ако поне не биха посрещали загуби при финансиране на проекти по охрана на околната среда и внедряване на екологически чисти технологии.

Там, където изчезнат плащанията по лихви, като цяло, няма да се наложи извличането на големи печалби от капитала, което ще понижи тенденцията на свръхпроизводство и свръхпотребление. Това значи, че промишленото производство ще бъде по-лесно за приспособяване към действителните потребности. Цените може да се понижат от 30% до 50%, тоест с тази част, която днес съставлява стойността на лихвите. Хората, не зарабатващи за своето съществуване чрез лихви, а това е над 90% от населението на ФРГ, теоретически ще трябва да работи за поддържане на сегашния жизнен стандарт само половината или до две трети от работното време.

Като следствие от новата финансова система, количественият ръст много скоро би преминал вероятно в качествен. Ако хората биха могли да избират между простото натрупване на своите нови пари със стабилна стойност или влагането им в мебел, порцелан, изделия от стъкло, изделия с художествена стойност или добър дом със стабилна цена, те, вероятно, често биха правили избор в полза на украшенията от своето ежедневие. Колкото по-голямо е търсенето на предмети с дълготрайно ползване и предмети на изкуството, толкова повече тези изделия ще се и произвеждат. По този начин може да стане пълна промяна на отношението към културните ценности и изкуството. Изкуството и културата ще станат икономически конкурентоспособни, както това е било през времевата на брактееатните пари в средновековна Европа (виж Глава 4).

Жените и децата

Защо жените имат толкова малко влияние в света на парите? И борсата, и банките са царство на мъжете, а изключенията само потвърждават правилото. Многогодишния опит в работата с проекти по проблемите на жените ми позволява да твърдя, че повечето жени интуитивно чувстват, че с днешната парична система нещо не е наред. Обаче те не знаят в същата степен, както мъжете, кое в нея не е наред и какво трябва да се промени.

Многогодишната борба на жените за равнопоставеност и икономическа независимост е събудила у тях чувството на възмущение от такива явления, които както паричните спекулации, пораждаат значителна социална несправедливост. Повечето от жените от свой опит знаят, че винаги някой трябва да работи за това, което друг получава без пари. Към тази половина от населението, която притежава едва 4% от общото обществено богатство (рис. 11), се отнасят повечето от жените, чиято работа (поддържане на домакинство, възпитаване на децата) не се заплаща.

От самото начало на възникването на движението за свободна икономика и от появяването на гезелевата книга „*Естественият икономически ред*“ живее идеята, че приспособяването на парите към кривата на естествения ръст е точно толкова очевидна, както факта, че земята, водата и въздухът принадлежат на всички хора. Обаче тя често се премълчава срамежливо или се отхвърля като отиваща твърде далеч. Същината на идеята е, че прибавъчната стойност, получавана от използването на земята, трябва да принадлежи на жените и децата, които са гарант за това, че тя ще съществува и после. Хелмут Кройц е пресметнал стойността на относителния дял за човек и е достигнал до следния извод: „Ако се съберат двете променливи величини, а именно увеличаване стойността на земята и начисляването на лихви по стойността на земята във ФРГ в размер от 60 млрд. марки всяка, то годишно за изплащане на помощи за майките и попечителите има налична сума в размер от 120 млрд. марки за компенсиране на семейните разходи. Най-простият начин за разпределяне – според броя на децата или юношите. Ако при разпределението се отчетат всички деца под 18 години, при

еднаква за всички сума на издръжката (през 1970 г. при последното преброяване те са били около 13,6 млн.), годишно на едно дете биха се полагали 8800 марки, а месечно – 730 марки“.

„Компенсация за разходите“, изплащана не от данъците, а, така да се каже, в качеството на аванс за тази работа, която се изпълнява при възпитанието на детето (поколението на хората, които създават прибавъчната стойност на земята), ще стане основа за еманципацията на жените и децата (мъжете, участващи във възпитанието на детето, естествено, също ще получават компенсации за разходите). Без създаване на икономическа основа няма да има и свобода. И все пак: до каква степен сме се развили в опитите да се превърне домашната работа и по възпитанието на децата в заплащан труд? Почти не сме, ако не се броят случаите, когато жената се признава за икономка, но и тук само в случай, че тя загине от нещастен случай и мъжът трябва да получава обезщетение за разходите.

По цял свят жените и децата носят по-голямата част от бремето под формата на икономически хаос и социална нищета, възникващи в резултат от действащата парична система и поземленото право. Неутралните пари, представляващи по принцип „технически усъвършенствано обменно средство“ и помощите за деца от средствата на рентата на земята, могат да ги подобрят коренно. Те знаят, какво е това експлоатация, затова аз очаквам, че жената ще влезе в авангарда за справедливо обменно средство. След въвеждането на новата система, те по всяка вероятност, ще започнат да се занимават с банкови сделки и инвестиционни въпроси в значително по-голяма степен, тъй като ще работят в рамките на една жизнелюбеща, а не разрушаваща система.

Мъжете предпочитат йерархическата структура на властта, където върхушката е всесилна, а низините – безсилни. Този, който отчупи парче от общата торта, оставя по-малко за другите. Това е ситуацията с победителите от едната страна и победените – от друга.

Жените си представят властта като нещо, което притежава възможности за непрестанен прираст. Когато жената притежава властта

в една определена група, то цялата група получава част от нарасналата власт. Това е ситуацията, в която всички са победители.

Паричната система, растяща заедно с увеличаване на потребността и преставаща да расте, ако потребността е удовлетворена, създава — почти автоматично — в дългосрочна перспектива ситуацията за победа на всички. В ситуации на криза (в каквато се намираме и днес) това става в много по-къси срокове.

За жените е по-важно от всичко останало това, техният живот и животът на децата им да не тече по революционен път, който винаги обрича хората на страдания, а по спокойния път на еволюцията.

Глава 4.

Уроците на историята

Паричната система, която сме наследили от предците си, вече съществува над 2000 години. Немската дума „пари“ (Оею) произхожда от думата „злато“ – (дою). Златото е метал, подходящ единствено като материал за украшения и дрънкулки, преди около 700 г. пр.н.е. е станало изключително предпочитано обменно средство в Римската империя. Отначало парите били монети с равна стойност. Тази концепция била включена и в Конституцията на САЩ. Златните и сребърните монети (или тяхното депонирано покритие) чак до 1934 г. са били в САЩ единственото легално разплащателно средство. И до днес мнозина биха искали да се върнат към златния стандарт, тъй като повърхностното възприятие създава впечатление за по-голяма надеждност, отколкото практически неограниченото печатане на хартиени пари.

Три четвърти от книгата на Силвио Гезел *„Естественият икономически ред“* са отделени на въпроса за златния стандарт. Книгата е излязла през 1904 г.^[26] За разлика от всички общопризнати учени-икономисти на времето си, Гезел се опитвал да докаже на теория и с привеждането още на множество практически примери, че златният стандарт не само е безполезен, но даже и вреден за добре разработената парична система на базата на безлихвените пари.

Днес вече знаем, че златният стандарт не представлява необходимо условие и нито една парична система в света не се базира вече върху този стандарт. През 1930 г. Джон Мейнард Кейнс, който добре познавал работата на Гезел, помогнал да се отстрани златния стандарт. Но той пропуснал да изведе другата съставна част от реформата, а именно замяната на лихвата с такса обръщение. В

книгата си „Структура на помощите и ефективност на парите при капитализма“ Дитер Зур показва, че Кейнс не е обмислил докрай всичко, още обяснява, защо тази грешка както в миналото, така и днес предизвиква наличието на огромни проблеми.

Приведените по-долу исторически примери ми позволяват да разкрия цялата сложност на задълбоченото разбиране на проблема за паричното обръщение.

Брактеатните пари в средновековна Европа

От XII до XV век в Европа в обръщение били пари, наричани брактеатни. Те се пускали от градовете, епископствата и отделните феодали. При това те служили не само за обмен на стоки и услуги, но били още и средство за изплащане на данъците. Тънките златни или сребърни пари се „обезценявали“ веднъж в годината, тоест – изземвали се от обръщение и се заменяли с отново отсечени. При това те девалвирали с 25%, като тази част се удържала в качеството на „такса за сечене“ или „данък за сечене“.

Никой, естествено, не бил заинтересован да притежава такива пари. Вместо това те се влагали в мебели, добри домове, произведения на изкуството и всичко това, което имало стабилна или даже увеличаваща се с времето стойност. В тази епоха са възникнали множество шедьоври на религиозното и светското изкуство и архитектура. Ние и сега си спомняме за това време, като за период на един от върховете на европейската култура. Ханс Л. Р. Корсен в книгата си „Чупливите пари“ пише: „Понеже да се натрупват парични богатства било невъзможно, вместо тях бяха създадени реални богатства“.^[27] Занаятчиите работили пет дни в седмицата, бил въведен „пияния понеделник“ (след празник не се ходи на работа), стандартът на живот бил висок. Освен това, не са се водили войни между различните политически сфери на влияние. Затова в историческите книги тази епоха е осветена твърде бегло. Историята е била и си остава почти изключително описание на войни и революции.

Доколкото такива пари се използвали едновременно за изпла-

щането на данъците, вследствие на което регулярно губили част от стойността си, не са се ползвали с особена популярност. Затова в края на XV век бил въведен така нареченият „вечен пфениг“, тоест, пари, които не са се обезценявали. Отново започнали да се определят лихви и в ръцете на все по-малък брой хора започнали да се съсредоточават все по-големи богатства, със всички произтичащи оттук социални и икономически проблеми. Фугерите и Велзерите богатеели все повече, останалите все по-дълбоко потъвали във блатото на дългове, от императора до обикновения селянин. Този пример от историята ни учи, че данъците трябва да се вземат не заедно с таксата за обръщение, а отделно.

Ваймарската Република

Във Ваймарската република (1924–1933 г.), в специфичния момент след хиперинфлацията от 1923 г., в 1924 г. била въведена райхсмарката, което значело завръщане към златния стандарт. След „черния петък“ през 1929 г. и започналата след това икономическа криза, Райхсбанката била принудена да върне част от своя златен резерв, взет на кредит от САЩ. И понеже след това намиращата се в обръщение парична маса не можело повече да се обезпечава със злато в нужния размер, бившият тогава вече президент на Райхсбанката Шахт започнал постепенно съкращаване обема на намиращите се в оборот пари. Последвалият след това паричен дефицит довел до повишаване на лихвените ставки, след което последвало намаляване на капиталовложенията от страна на предприемачите, банкрути на фирми, ръст на безработицата, възникнала добра хранителна среда за радикализма, което, в крайна сметка, довело Хитлер на власт. По този начин финансовата политика станала предпоставка за идването на нацистите.

Силвио Гезел предвиждал такова развитие на събитията. Още през 1918 г., скоро след приключването на първата световна война, когато всички говорили за мир и се зараждали множество организации в защита на мира, той написал в берлинския вестник „Цайтунг ам миттаг“ писмо със следното съдържание: „Въпреки че народите дават свещената клетва да се заклейми войната завинаги,

въпреки призива на милионите „Не на войната!“, въпреки надеждите за по-добро бъдеще, аз съм длъжен да кажа: ако сегашната финансова система запази лихвеното стопанство, то още сега смея да предрека, че няма да минат и 25 години и ние отново ще сме изправени пред лицето на нова, още по-разрушителна война. Аз виждам развитието на събитията напълно отчетливо. Днешното ниво на техниката позволява на икономиката да достигне бързо до ниво на максимална производителност. Въпреки значителните загуби във войната, ще се получи бързо натрупване на капитали, които вследствие излишъка на предлагане ще понижат лихвите. Тогава парите ще се изземат от обръщение. Това ще доведе до съкращаване на промишленото производство, армии от безработни ще бъдат изхвърлени на улицата... В недоволните маси ще се пробудят диви, революционни настроения, отново ще прорастат отровните кълнове на свръхнационализма. Взаимното разбирателство между нациите ще изчезне и развързка на всичко това може да стане само войната“.^[28]

Рис. 17

Най-голямо препятствие за трансформирането на паричната система представлява фактът, че само малък кръг от хора разбират проблема и още по-малко знаят, че има разрешение. Но случая през октомври 1987 г., когато на Уолстрийт изчезват 1,5 билиона долара, все повече хора започнали да се вслушват в подобни анализи. Първата крачка към реформите трябва да се състои в това, да се получи най-подробна информация за механизма на лихвите и сложните лихви, и да се постигне умението на всеобхватно, комплексно обсъждане на решението, отчитайки всички произтичащи от него последици.

Глава 5.

Как всеки от нас може да участва в промяната на паричната система

Отначало се опитайте да проверите, доколко сте овладели проблематиката в кръга на семейството и приятелите. След това може да преминете на беседи с хора, по-малко познати за вас, като не се притеснявате да говорите за това например със служители във вашата банка, застрахователния ви агент, местните политици, журналистите и представителите на печата. Многобройните беседи с банкови служители и икономисти ме убедиха в това, че не съществуват реални трудности, с изключение на духовните барикади, издигнати в процеса на възпитание и ограничеността в представите за функционирането на парите. Вие трябва да осъзнаете, че парите представляват един от главните проблеми в живота на много хора. Те са свързани много силно с представата на хората за самите себе си и за отношението им към света. Щедрост или скъперничество, отвореност или изолираност, топлота или студенина – всичко това се отразява в отношението към парите. Обикновено е много трудно да бъдат разгледани парите отделно от другите неща. Обаче отначало трябва да сте в състояние да обясните, как заради лихвите става преразпределянето на парите от бедните към богатите и че даже математически постоянното получаване на лихви е невъзможно. Само след това вие можете да говорите за социалните и политическите последици.

Също така трябва да се разбере, че проблемът с парите е свързан най-тясно с множество проблеми от друг характер, които не могат да бъдат решени автоматично само с една реформа. Сама по себе си паричната реформа няма да обезпечи нуждите на бедните, престарелите, болните и другите социално слаби. Паричната ре-

форма само ще облекчи оказването на помощ за тези групи. Обаче това не означава, че без специални програми и значителни усилия могат да се решат социалните и екологическите проблеми, както понякога в миналото са твърдели твърде възторжените и наивни привърженици на паричната реформа.

Ако следите развитието на световните проблеми чрез средствата за масова информация, то все повече ще се убеждавате в необходимостта от неотложно реализиране на измененията и заедно с това ще осъзнаете тази отговорност, която носи всеки, който знае решението на проблема с парите, за разпространяването на знанията за това.

Подкрепа на опитите за създаване на модели

Към числото на най-важните предпоставки за създаването на безлихвена парична система се отнася също и това, че тя трябва да бъде изпитана в реални условия, а за да се добие представа за въздействието на такива промени, изпитанията трябва да се проведат в достатъчно широк мащаб.

Желателно е регионите или страните, имащи интерес към провеждането на такива акции, да проведат съвместно съгласуване как да се осигури по-голяма надеждност във различните социални, културни и икономически условия. Районите, в които трябва да се проведе експеримента, трябва да са достатъчно обширни, за да може от техния пример да се дадат убедителни за цялата страна резултати. Освен това, желателно е значително ниво на самоосигуряване, за да има налично значително количество от необходимите за обмяна в стоки и услуги на разположение на търговията и промишлеността. От друга страна, възможно е този експеримент да се проведе в регион със слаборазвита структура на икономиката, където неутралните пари биха могли да станат стимул за създаването на по-разнообразно и стабилно стопанство. Вероятно последният случай е даже по-привлекателен, тъй като хората в най-лошо положение са по-отворени към промените, особено ако има шанс, както това е станало във случая с Вьоргл (виж Глава 2) да си на

печалба, а не на загуба. За получаването на достоверни резултати би било полезно да не се ограничават експериментите в една или друга ситуация. Съвкупността от многобройните резултати може да охарактеризира това, което дава въвеждането на безлихвените пари в различните обществени ситуации.

Въвеждане на местно или регионално обменно средство

Сред експериментите по обмяна на стоки и услуги с помощта на безлихвените пари, най-известен е този, проведен на остров Ванкувър в Канада от Майкъл Линтън. Системата за обмен, наричана БЕТЗ (локална система за труда и търговията), работи с ориентирани към обикновените долари обменни единици, така наречените „зелени долари“. Търговските партньори сами се договарят за цената на стоките или услугите, които обменят в зелени или обикновени долари, понякога и в едното, и в другото, а след всяка важна сделка превеждат своите дебити или кредити в централизирана компютърна служба за счетоводство. Отначало за всеки се установява пределно допустимото ниво на кредитиране, което после може да бъде изменяно, за да се сведе до минимум рискът за двамата участници в сделката. Ясно е, че системата става толкова по-изгодна, колкото повече страни участват в нея. През 1987 г. в Канада е имало около десетина системи 1_ЕТЗ, а още 10 – в други страни по света.

Проблемно в рамките на дадената система е това, че хората, натрупали твърде голямо състояние, не са заинтересовани от това, да го предоставят на разположение на тези, на които, вероятно, е нужно повече, отколкото могат да вземат на кредит, тази „надеждност на обмена“. Това значи, че без установяване на такса за обмена тук съществува тенденция към застои.

В Швейцария през 30-те години в рамките на цялата страна е работил обменен кръг, наричан MIP, с оборот 1,5 млрд. швейцарски франка. Това е един от малкото успешни опити за безлихвен обмен на стоки и услуги, осъществяван някога. Този кръг е работил, както

и всички останали, с помощта на централизирана служба за водене на отчетността, в рамките на която се осъществява централизиран контрол и отчет на дебити и кредитите.^[29] На комерсиална основа в САЩ работят многобройни подобни кръгове.

В Дания от 30-те години и в Швеция от 60-те съществува система от банки ЗРК (Земя, Работа, Капитал). Те предлагат безлихвени кредити след определен период на натрупване без лихви. Тъй като не на всички са нужни кредити в един и същ момент, но всеки трябва да натрупа, чрез определена лихвена ставка за получаване на кредит, системата предлага възможност да се координира натрупването и потребностите на клиентите от кредити така, че всички участници да получават изгода от безлихвената система.

Разнообразните опити за въвеждането на алтернативни пари са политически целесъобразни за по-доброто разбиране от наша страна на системата на функциониране на парите и целите, на които тя трябва да служи. Практическият опит е важен затова, че той обуславя нужната решимост и мъжество за провеждането на реформи в необходимия, голям по размах си мащаб. Но нито един от тези неголеми експерименти не повлиява осезателно на тези глобални, световни проблеми, които са възникнали от действията на днешната финансова система. Затова не бива да се губи от погледа нашата цел – реализиране на промени на национално и международно ниво в паричното обръщение.

Поощряване на капиталовложенията от етически характер

Всеки трябва да се старее да влага парите си в проекти, имащи етически характер. Това е неотложна задача. Все повече хора осъзнават социалното и морално въздействие на капиталовложенията от етически характер. В САЩ тези инвестиции вече съставляват няколко милиарда долара. По думите на Хейзъл Хендерсън, „все повече на брой обикновени хора са усетили тенденцията към разложение и деградация, произхождащи от прогнилата система буквално пред своите домове и не може повече да допуска това, тех-

ните пари да действат директно срещу това, което желаят за самите себе си в живота.^[30] Хората, правещи капиталовложения от етически характер, избират възможност за влагането в унисон с икономическите изисквания и социалната политика. Такива фирми, като „Робърт Шварц“ (Ню-Йорк), например, която е една от пионерите на социално приемливите инвестиции, като веднага зачеркнали от списъка на своите потенциални инвестиции фирмите на военнопромишления комплекс, а след това и фирмите, които неса осигурили на своите работници и служители нормални трудови условия или представляват очевидни замърсители на околната среда. Те не влагат капитали нито в експлоатацията на атомни централи, нито в тези фирми, които сътрудничат с репресивни режими, например в ЮАР.^[31] Екологически ориентираното мислене е не само жизнено необходимо, но и целесъобразно от икономическа гледна точка, особено вследствие на продължаващото безсмислено изразходване на ресурси, предизвикващо все по-голямото изтощаване на запасите. И така, оказало се, че атомната промишленост, поглъщаща милиарди, предназначени за отстраняване на аварията и замърсяванията на териториите, днес вече е крайно нерентабилна за инвеститорите в САЩ. Капиталовложенията в областта на алтернативните енергоизточници – обратно – стават все по-изгодни.

Капиталовложенията от етически характер могат да се осъществяват още днес, независимо от това, дали финансовата реформа ще бъде осъществена по-рано или по-късно. Инвестициите от етически характер са добри за която и да е финансова система.

Глава 6.

Еволюция вместо революция

Въпреки, че в тази книга паричната, поземлената и данъчната реформи се разглеждат в качеството на най-важни аспекти на протичащата сега коренна глобална трансформация, това не значи, че тези проблеми са по-важни от другите.

Начинът на функциониране на парите и връзката с поземленото и данъчното право от гледна точка последиците за обществото ни, обаче, твърде често се забравят в изследванията на неговите изменения, въпреки че са централни аспекти на проблема. Нито експертите, нито тези, които изучават алтернативи на съществуващата обществена система, сякаш, не придават подобаващо значение на тези най-основни аспекти на социалните и екологичните проблеми. Въпреки, че предложената в тази книга парична, поземлена и данъчна реформа се явяват само неголяма част от необходимите за оцеляването на планетата промени, те се вписват също и в рамките на усилията, предприемани за подобряване на взаимното разбиране между човека и природата и между хората. *Ако се съгласим със съществуването на обществени структури, които по своята същност са насочени против тези цели, то социалната справедливост, екологичното оцеляване и обществената свобода се намират под заплаха.* Много важна за мен се явява следната мисъл: за съединяване на социалната справедливост с възможно най-голяма свобода, е нужно да се прекрати спекулацията с всички жизнено важни ресурси. Към тяхното число се отнасят не само парите и земята, но и енергията, хранителните продукти, водата и другите основополагащи ресурси. Както вече видяхме в случаите с поземленото, финансовото и данъчното право, това е възможно без да бъдат засегнати интересите на свободния пазар и инициативата

на отделни индивиди или групи, което е важна предпоставка за общественото развитие. Обратно, само това ще осигури общественото развитие в условието на свобода за всички. Спекулантите могат да продължават дейността си там, където това няма да навреди никому: пощенски марки, старинна мебел, стъкло, порцелан, произведения на изкуството и т.н. Има достатъчно много сфери на дейност, които макар и важни, не се явяват жизнено важни.

Комунистическите експерименти по освобождаване на човека от експлоатация не успяха поради това, че за осигуряването на равнопоставеност бяха унищожени личната свобода и свободния пазар. От друга страна, твърде голямата роля, която в капиталистическото общество се отдава на свободата, поставя под заплаха социалната справедливост, екологическото равновесие и основните потребности на болшинството от хората.

Може да се каже, че и двете системи се разминават с целта. В едната равнопоставеност е над свободата, а в другата – свободата е над равнопоставеността. И в двете има по частичка истина, но никой досега не е съумял да създаде предпоставки за действително достойното човешко съществуване, въпреки, че след последните събития в комунистическите страни възниква впечатление, че капитализмът е победил.

Предлаганите реформи дават всички предимства на свободно-пазарно стопанство без недостатъците на съвременния капитализъм. Те съчетават най-добрите страни на капитализма и комунизма и посочват „третия път“, който ще позволи на личната свобода и индивидуалното ниво да се съчетаят със личната свобода и социалната справедливост на значително по-високо ниво. Реформите ще способстват прекратяване на експлоатацията на болшинството хора от страна на финансовата система, която дава предимство на малцина, без да се въвежда неефективното планово стопанство или всемогъщата бюрокрация. Те могат да създадат предпоставки за възникването на екологически ориентирано пазарно стопанство, в което стоките и услугите ще се произвеждат в оптимално количество и асортимент. Ако във високоразвитите страни мащабите на преразпределяне на богатствата вследствие действието на

финансовото и поземленото право не са толкова очевидни поради експлоатацията на развиващите се страни, то последните плащат всичко и за двете несправедливи системи, които са били въведени в колониалните държави и днес ги ограбват в още по-голяма степен, отколкото бившите колониални. Въпреки, че населението в развиващите се страни да страда от това повече от всичко, надеждата за това, необходимите за това промени да се осъществят първо в страните от третия свят е клоняща към нула. Там властта е в ръцете на малоброен политически елит, който надали ще поиска да се раздели с топлите местенца, ако не го заставят със силата на оръжието. Промените са възможни по-скоро във малките демократически държави от Европа, а отскоро и в източноевропейските страни, скоро освободили се от тоалитарните комунистически диктатури. Относително отворени за социални промени са страните от Скандинавия, имащи достатъчно на брой богати и добре образовани хора. ГДР, Полша, Унгария и Чехословакия търсят нови възможности за обединение на свободното пазарно стопанство и по-голямата социална справедливост.

През времето на общественото четене на Световната комисия към ООН, състояло се на 11 декември 1986 година в Москва, представителят на Института на държавата и правото към Академията на науките на СССР А.С. Тимошенко заявил: „Днес ние повече не можем да поддържаме безопасността на една държава за сметка на друга. Безопасността може да бъде единствено универсална, тя не може да се ограничава само с политически или военни аспекти, но още трябва да обхваща и екологическите, икономическите и социалните аспекти. И най-накрая, тя трябва да преобрази в реалност мечтата на цялото човечество за мир“.^[32] Борбата на човечеството за социална и икономическа справедливост е била дълга и упорита. Възниквали са резки противоречия в политическите гледища и религиозните убеждения. Много хора са заплатили за това с живота си. Ние на всяка цена трябва да се научим да разбираме, че никой не може да осигурява своята безопасност за сметка на другите или околната среда, от която зависим всички. За осъществяването на практика на тази идея ние трябва да направим някои

кардинални промени в социалните условия на живота ни. Открит остава и въпросът за това, ще съумеем ли да реформиране нашата финансова система, поземленото и данъчното право до или едва след поредната крупна икономическа криза или икономическа катастрофа. Във всеки случай, полезно е да се знае как може да бъде създадено обменно средство, което да може да служи на всички и да започне да изменя революцията в еволюция.

За автора

Кое е довело архитекта, специалист по планировка на градове и еколог със степен доктор по обществени и международни проблеми към това, да напише книга за парите?

За да се отговори на този въпрос, аз трябва да се върна в периода 1979–1984 г., когато бях ръководител на научно-изследователската секция по екология и енергетика в рамките на Международното строително изложение (ИБА) в Западен Берлин, състояло се през 1987 г. Във връзка с изложението, ние за пръв път получихме възможност за планиране и реализация на широкомащабни екологически проекти в градска среда. Тези работи предизвикаха голям интерес в страната и зад граница, по много от тях бяха направени доклади за обществеността и специалистите, но предизвикваха и постоянен скептицизъм. Най-често се използваше такъв аргумент: „Всичко това е много красиво и важно, но е неикономично и не може да бъде заплатено“. От този момент възможността за прилагане на идеите ни на практика придоби за мен не само професионален интерес, но и стана въпрос за самоизразяване.

Още към 1979–1980 г. става ясно, на нас, имащите необходимата информация, че биологическите основи на живота в града: въздух, вода, почва, енергия, хранителни продукти се подлагат на огромна опасност. Това означаваше, че ако от икономическа

гледна точка не станем в състояние да ги подобрим и съхраним, то след известно време ще погубим самите себе си.

Обаче, въпросът за икономиката е ставал все по-решаващ. Аз намерих множество хора по целия свят, имащи добра воля и добри идеи. Всички екологически проблеми са били технически решими, но не достигали и не достигат икономически и политически предпоставки за използването им в широк мащаб, казано най-просто – няма пари. Аз разбирах, че борбата за пари за реализиране на екологическите мероприятия и проекти ще бъде борба на няколко фронта: най-напред – ние се намираме в етап на внедряване и преход, което винаги е свързано с повишени разходи. Второ – дългосрочните народно-стопански перспективи все още не представляваха основа за финансовите инструкции или строителните законови норми или избора за строителни материали и технологии. Трето – въздухът, водата и почвата както и преди се замърсяват почти безплатно, въпреки, че новите законодателни основи по тяхното опазване или данъчно облагане вече са функционирали.

Обаче един от фронтовете на борбата, вероятно най-важния, си оставаше скрит за мен до 1983 г., а именно: способността на парите да се умножават при тяхното развъртане или факта, че всяко екологическо мероприятие трябва да се съизмерява с лихвите, които могат да се получат за парите на капиталовия пазар. След като разбрах още и различните модели на растеж в природата и паричното обръщение и причините за патологичния принудителен икономически ръст, бях обзета от яростно възмущение. Разбрах, че съм преживяла 40 години от своя живот, не разбирайки основната предпоставка за своето днешното съществуване: функцията на парите. Започнах да чета повече по този проблем, да дискутирам по него, а след това да пиша, тъй като почти винаги се сблъсках в кръговете от приятели, познати, колеги и специалисти с еднакво неразбиране. Страхът пред това, че ние или най-късно децата ни ще станем свидетели на най-страшната икономическа или екологическа катастрофа в най-новата история, не ме напускаше. До ден днешен не мога да разбера, защо икономистите не съберат мъжество, за да ни кажат истината за днешната финансова система.

Изминаха четири години, преди да разбере, че парите, разглеждани в такъв аспект, както в тази книга, по-скоро представляват „обществен и международен проблем“, отколкото чисто икономически. Тъй като аз защитих дисертация в тази област на знанието, започнах да работя над книга по икономика, макар самата да не бях икономист. Книгата е посветена на главната мерна единица в съсловieto на икономистите – парите. Моята цел бе да направя въведение в този проблем, което да бъде интересно и лесно разбираемо, да подбуди колкото се може повече хора да разберат повече за скритите причини, проблеми и възможности за промяна. Така се и появи тази книга.

Д-р Маргарет Кенеди се ражда през 1939 г. в Хемниц; през 1959 г. завършва средното училище в Касел; следвала архитектура, завършила Висшето техническо училище в Дармицадт през 1966 г. с присвояването на званието дипломиран инженер; работила като архитект, специалист по градско планиране и екология в Германия, Нигерия, Шотландия и САЩ; през 1972 г. става „магистър по градско и регионално планиране“, а през 1979 г. – доктор по философия – „Обществени и световни проблеми“, двете дисертации са защитени в Питсбъргския университет, САЩ; от 1972 г. тече реализиране на изследователски проекти по строителството на училищни здания за Института на страните (Берлин), Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и ЮНЕСКО в 15 страни от Европа, Северна и Южна Америка; в 1979–1984 г. ръководи научно-изследователска секция по екология и енергетика в рамките на Международното строително изложение; през 1984–1985 г. – поканена като професор по екология на града във висшите учебни заведения в Касел; от 1985 г. планиране и реализиране на моделния проект „Пермакултура“ в град Щайерберг и преустройство на селището около фабриката за боеприпаси от времето на третия райх в духовно-екологическа комуна. Многобройни публикации, лекции и семинари на тема: училищата като центрове на обществения живот, жените и архитектурата, градска екология, пермакултура, екология и икономика, в това число и „Екоградът“, т. 1 и 2, изд. „Фишер-Алтернатив“, 1984 г.

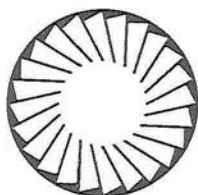
Литература

- [1] Eckhard Filers, (unpublished manuscript) Rastede, 1985
- [2] Eilirs, *ibid*
- [3] Spiegel Interview: „Ich sehe die Risiken ganz genau“, talking about the danger of a financial crash and the debt-crisis, Spiegel, No. 25, Rudolf Augstein Co, Hamburg, 1987, p. 59
- [4] Helmut Creutz, Wachstum bis zur Krise, Basis Verlag, . Berlin, 1986, p. 8
- [5] Dieter Suhr, Geld ohne Mehrwert, Knapp Verlag, Frankfurt/Main, 1983
- [6] Silvio Gesell, Die Natürliche Wirtschaftsordnung, Rudolf Zitzmann Verlag, Nuremberg, 1904, (IXth. edition 1949)
- [7] Werner Onken, „Ein vergessenes Kapitel der Wirtschaftsgeschichte. Schwanenkirchen, Worgi und andere Freigeldexperiment“, Zeitschrift für Sozialökonomie, Nr. 58/59, Mai 1983, pp. 3–20.
- [8] Frits Schwarz, Das Experiment von Worgi, Genossenschaft Verlag, Bern, 1952
- [9] Dieter Suhr, Capitalism at its Best, unpublished manuscript], 1988, p. 122
- [10] Hans R.L.Cohrssen, „The Stamp Scrip Movement in the U.S.A.“ in *ibid.*, p.118
- [11] *ibid.*, p. 122
- [12] Yoshito Otani, Ursprung und Lösung des Geldproblems, Arrow Verlag Gesima Vogel, Hamburg, 1981
- [13] Henry George, Progress and Poverty, San Francisco, 1879
- [14] Gesell, *op.cit.*, p. 74.
- [15] Yoshito Otani, Die Bodenfrage und ihre Lösung, Arrow Verlag Gesima Vogel, Hamburg, 1981
- [16] Pierre Fornallaz, Die Ökologische Wirtschaft, AT Verlag, Stuttgart, 1986
- [17] Hermann Laistner, Ökologische Marktwirtschaft, Verlag Max Huber, Ismaning near Munich, 1986
- [18] John L. King, On The Brink of Great Depression II, Future Economic Trends, Goleta, Ca., 1987, p. 36
- [19] Fritjof Capra, The Turning Point, Simon and Schuster, New York, 1982
- [20] UN World Commission on Environment and Development, *op.ci.* p. 294
- [21] Spiegel Interview, *op. cit.*, p. 59
- [22] John Maynard Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money, London, 1936, [reprinted 1967], p. 355
- [23] John L. King, *po. cit.*, p. 162
- [24] Aachener Nachrichten, 29.5.85
- [25] Weltwirtschaftswoche, Nr. 4, 1984, p.23

- [26] Gesell, op. cit.
- [27] Hans R.L.Cohrssen, „Fragile Money“ in The New Outliik, Seht. 1933, p. 40
- [28] Zeitung am Mettag, Berlin, 1918
- [29] Letter from Hendrec de Ilde, Vancouver Island, Kanada to David Weston, Oxford, UK, 20th of January, 1988
- [30] Hazel Henderson, quoted in Jennifer Fletcher, „Ethcal Investment“ in Internationfk Ltd., Sedney, Australia, 2988, p. 33
- [31] Robert Schwartz, quoted in ibid., p. 39
- [32] A.S. Timochenko, quoted in UN World Commission on Environment and Development, op. cit., p. 294.
- [33] Вл. Мерге – Звънтящите кедри на Русия – Алвиго 2005 г.
- [34] Aktie Strohalm – Balansing Europe for sustainability – 1996 – Ondegracht 42, 35ii AR uterocht. The Netherlands.
- [35] www.imadrugpat.org/systemfehler_de_files/gesell.htm
- [36] статия в бр.15 на сп „Бъдеще“ („Zukunft“) 2/96 – Германия.
- [37] статия в швейцарското списание „Zeit Pinkt“ N43, 1999 г. от автора на книгата „Люлката на кризите“ Paul C. Martin
- [38] статия в швейцарското списание „Zeit Pinkt“ N39, 1998 г. от главния редактор Кривов Пфлугер.
- [39] статия в швейцарското списание „Zeit Pinkt“ N26, 1996 г. оттук-оттам

Препоръчителна литература

Силвио Гезел, Естевен икономически порядък

ИЗДАТЕЛСТВО ХЕЛИОПОЛ

„СЛЕДВАЙ СЪРЦЕТО СИ!“

Книжарница „НОВОТО БИТИЕ“

София 1000, ул. Хан Крум 7^A (до пл. Славейков)

За контакти: тел.: (02) 986-77-73, 0887 025 404

e-mail: heliopol@abv.bg

Интернет сайтове на Хелиопол:

www.imadrugpat.org

www.heliopol.com

www.beinsa.org

www.7rilskiezera.com

www.book-heliopol.com

Книжарница „Новото Битие“ тел. 02 986 77 73

Верига книжарници „Пингвините“

Книжарница „Писмена“, (до НДК)

Книжна борса „Болид“, етаж 2

Книжарница „Астeya“, тел. 02 981 10 58

Книжарница „Новата Епоха“, тел. 02 981 32 79

Книжарница „Елрид“, тел. 02 986 71 26

Пловдив, верига книжарници „Нанси“

Книжарница „Чапъра“, Пловдив,

ул. „Цар Иван Александър“ № 16, тел. 63-36-59

Книжарница „Универсум“, гр. Варна

Книжарница „Захари Стоянов“,

гр. Стара Загора, ул. „Руски“ № 36

Книжарница, гр. Русе, ул. „Борисова“ № 56

Из едно интервю с Бернар Литаер, един от малкото банкери, които разбират връзката между Духа и парите.

Парите са като тора: те са добри, само ако са разпределени, разпръснати. В системата на Силвио Гезел, парите се използват като средство, подпомагащо размяната, а не като средство за натрупване на богатства. Това създава работа, защото се ускорява оборота на парите, създава се стимул за бърза инвестиция. Вместо да сечете дърветата и държите парите в банките, ще садите дървета и ще строите добре изолирани къщи.

Въпрос: Това дали е било изпробвано?

Б. Литаер: Аз успях да намеря само три епохи: Класическият Египет, вторият период – около 300 години от европейското средновековие и третият - няколко години около 1932 год. във Вьоргл, Австрия. В Древен Египет, всеки който си е давал житото на съхранение, е получавал своего рода разписка, с която е могъл да придобие други неща, т.е. тези разписки са били нещо като пари. Ако една година след като сте оставили житото, вие се появите с 10 разписки в склада, вие получавате жито за 9 разписки, защото има плъхове и разсипване, пък и на пазачите трябва да се плати. Отрицателна лихва! Защото вместо да се създава богатство във вид на натрупване на пари, всеки е инвестирал в трайни неща, например създавани са трайни подобрения на земеделските земи и напоителни съоръжения.

цена 7 лв.

9 789545 1782763